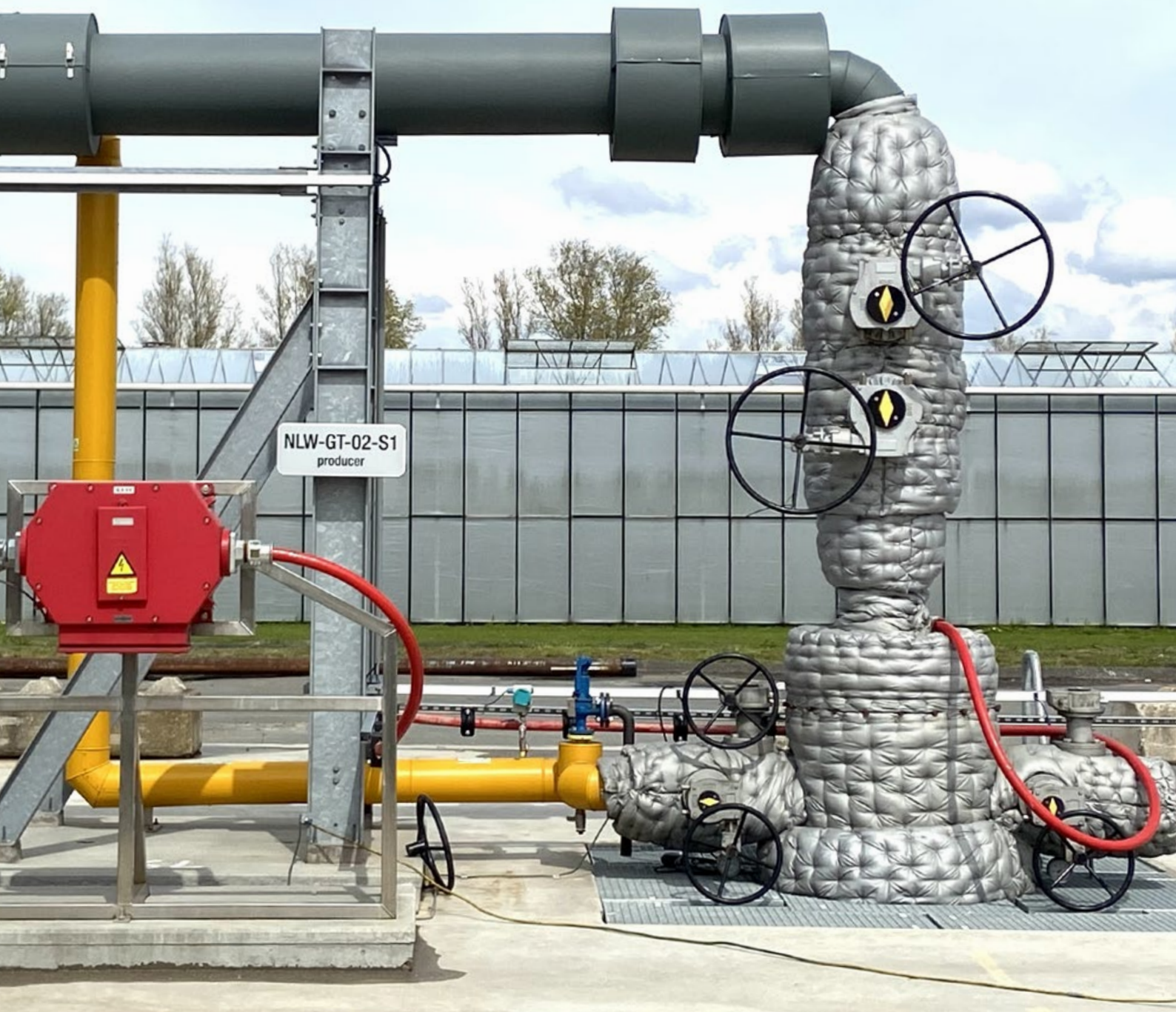

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

NLW-GT-02-S1
producer

**Rekenkamer en SodM
over geothermie en de
drinkwatervoorziening**

**Zorgplicht drinkwater
in de praktijk**

Wethouder Jacqueline van
Dongen (Zwijndrecht)

Werkbezoek

Kamerlid Fahid Minhas maakt
kennis met drinkwatersector

 Vewin

25ste jaargang, nummer 1
maart 2022

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Madelon Vink, vink@vewin.nl

REDACTIE

Arjen Frenzt, Hans de Groene,
Amarins Komduur,
Patricia van der Linden,
Philip Reedijk
redactiewaterspiegel@vewin.nl

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

ANP, Van Beek Images,
Maas Communicatie/Tom Pilzecker,
Vewin, Shutterstock, Adobe Stock,
Leonard Walpot

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis toegezonden aan mensen die beroepsmatig betrokken zijn bij de watersector. Adreswijzigingen kunnen worden gericht aan Vewin, Postbus 90611, 2509 LP Den Haag. Verzoeken om een abonnement zijn ter beoordeling van de hoofdredactie: redactiewaterspiegel@vewin.nl.

Artikelen uit deze uitgave mogen worden overgenomen na toestemming van de uitgever. De gebruikte foto's zijn bedoeld als illustratie en hoeven niet de beschreven situatie letterlijk weer te geven. De redactie heeft zijn uiterste best gedaan om alle copyright-houders van gebruikt beeldmateriaal op te sporen. Indien u meent dat u rechthebbende bent, kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden in een seal van biofolie. Deze mat-transparante folie is binnen 90 dagen volledig composteerbaar en mag dus in de GFT-bak. Biofolie is gemaakt van de reststoffen van maisproducten en aardappelzetmeel.

Inhoud

Samenwerking met ILT bij aanpak legionellarisico's	4
Annelore Roelofs nieuwe algemeen directeur Waternet	4
Column: Franciska de Vries, UvA	5
Mini-dossier Geothermie	6
- Rekenkamer: 'Regierol IenW bij geothermie moet groter'	6
- SodM: 'Geothermie alleen in gebieden waar dit veilig kan'	10
Afscheid Roelof Kruise (Waternet)	14
Hoe is het drinkwatertarief opgebouwd?	17
Reactie op het regeerakkoord	18
Zorgplicht voor drinkwater in de praktijk	22
- Zwijndrecht: 'Oasen helpt ons bij de energietransitie'	24
- Horst aan de Maas: 'Zorgplicht concreet in omgevingsvisie'	26
- Voerendaal: 'Zorgplicht geldt ook richting komende generaties'	28
Waterbeeld: SUPERLOCAL, Kerkrade	31
Talkshow 'Toekomst van ons drinkwater'	32
Duurzaamheid: Vitens	38
Werkbezoek Fahid Minhas (VVD)	40
Het Waterpaspoort van Derk Boswijk (CDA)	42
Achterspiegel: oproep aan het nieuwe kabinet	44

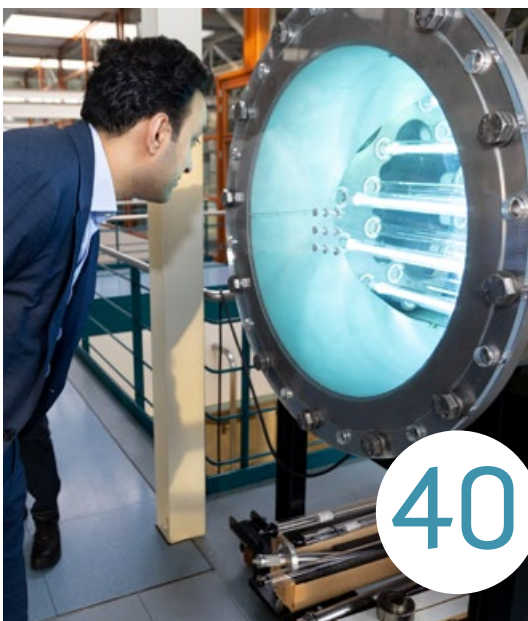
Mini-dossier Geothermie

In de aanloop naar de nieuwe Mijnbouwwet lichten Boukje van der Lecq en Graciela Jharap van toezichthouder SodM en onderzoekers Alice de Haan en Emmy Bergsma van de Algemene Rekenkamer hun bevindingen toe over de relatie geothermie/drinkwater/grondwater en de regierol van de overheid. 'Er zijn verbeteringen zichtbaar, maar ook nog de nodige zorgpunten.'

Zorgplicht voor drinkwater

Alle overheden in Nederland hebben een zorgplicht voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Hoe werkt deze zorgplicht in de praktijk? Voor veel nieuwe raadsleden en wethouders een actuele vraag. Wethouders van Zwijndrecht, Horst aan de Maas en Voerendaal laten zien hoe de zorgplicht drinkwater door de gemeente in de praktijk vorm krijgt.

Werkbezoek Fahid Minhas (VVD)

Op 28 januari maakten de nieuwe waterwoordvoerder Fahid Minhas en zijn medewerker Mathijs Roofing kennis met de drinkwatersector en met Vewin. Dit gebeurde tijdens een werkbezoek op de productielocatie Heemskerk van drinkwaterbedrijf PWN.

Nauwere samenwerking met ILT voor aanpak legionellarisico's

Vewin en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) hebben door middel van een nieuwe samenwerkingsovereenkomst hun aanpak voor legionella verbeterd. Bij de nieuwe aanpak voeren de drinkwaterbedrijven de controles uit en melden alleen de meest risicovolle gevallen aan de ILT. De ILT houdt toezicht op de drinkwatervoorziening; hierbij is ook aandacht voor legionellapreventie.

Risicogericht werken

Drinkwaterbedrijven zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van legionellacontroles bij bedrijven en instellingen. De focus ligt daarbij vooral op installaties met een hoger risico, zoals bijvoorbeeld de drinkwaterinstallaties van zorginstellingen en horeca.

Minder meldingen naar ILT

Wanneer drinkwaterbedrijven risicovolle situaties aantreffen bij hun controles, melden zij die bij de ILT. Hierbij kan het gaan om bijvoorbeeld het ontbreken van legionellametingen

en situaties met normoverschrijdingen. De ILT zal daarop vervolgens handhaven.

Minder risicovolle situaties die drinkwaterbedrijven aantreffen, bijvoorbeeld wanneer een risicoanalyse of beheersplan ontbreekt, pakken de drinkwaterbedrijven zelf op. De instelling of het bedrijf moet zorgen dat het geconstateerde gebrek opgelost wordt. Wanneer het gebrek niet opgelost wordt, doet het drinkwaterbedrijf alsnog een melding aan de ILT.

Analyse door ILT

In de nieuwe werkwijze is de ILT verantwoordelijk voor het opstellen van analyses en rapportages op basis van de bevindingen van de drinkwaterbedrijven. Deze verantwoordelijkheid lag eerder bij het RIVM. De informatie uit deze analyses gebruikt de ILT voor het toezicht op de drinkwatervoorziening en het verder voorkomen van gezondheidsrisico's via drinkwater.

Annelore Roelofs nieuwe algemeen directeur Waternet

Annelore Roelofs start op 28 maart 2022 als algemeen directeur van Waternet. Zij is benoemd door het Stichtingsbestuur. Zij volgt hiermee Roelof Kruize op die per 1 maart 2022 is gestopt als algemeen directeur.

Sinds 1 mei 2020 is Annelore Roelofs plaatsvervangend hoofddirecteur van de Immigratie- en Naturalisatiedienst bij

het ministerie van Justitie en Veiligheid. Roelofs (1958) was onder andere voormalig korpschef bij de Nederlandse politie. Zij was de eerste vrouwelijke functionaris op deze positie bij de grootste politieregio van Nederland. Annelore Roelofs heeft ruime ervaring als bestuurder. Roelofs vervult de rol op interim basis. Dit hangt samen met de veranderopgave waar Waternet voor staat.

In elke Waterspiegel vragen wij een columnist zijn of haar visie te geven op een actueel thema. Deze keer is dat Franciska de Vries, hoogleraar Earth Surface Science, Universiteit van Amsterdam.

Waar blijft de stikstof?

Een paar weken geleden maakte het CBS de stikstofcijfers van 2020 bekend met de kop 'Stikstofoverschot landbouw in 2020 iets toegenomen'. Het totale stikstofoverschot in 2020 was 307 miljoen kilo, waarvan 219 miljoen kilo verloren ging naar de bodem en 88 miljoen kilo naar de lucht, meldt het CBS. Intrigerende cijfers, maar ik denk niet in miljoenen kilo's. Ik denk, net als boeren, in kilogram per hectare. Wat betekent dat nou, een verlies naar de bodem van 219 miljoen kilo stikstof? Is dat veel of weinig? En wat gebeurt er eigenlijk met die stikstof?

Tja, voor ik het wist, was ik in mijn weekend allerlei gegevens bij elkaar aan het schrapen, en berekeningen aan het maken op digitale bierviltjes (een slecht opgezette Excelfile met allerlei kleurtjes). Ik combineerde de landelijke stikstofdata van het CBS met het totale oppervlak van de Nederlandse landbouw, en kwam erachter dat er per hectare in 2020 gemiddeld 121 kilo stikstof uit kunstmest en 229 kilo uit dierlijke mest werd gebruikt. Het verlies naar de bodem was 121 kilo stikstof per hectare en het verlies naar de lucht 49 kilo.

Per hectare wordt er dus 121 kilo stikstof uit mest niet door planten opgenomen. Blijft die stikstof in de bodem? Dat kan alleen als de stikstof wordt ingebouwd in bodemorganische stof. Bodemorganische stof wordt gevormd door de afbraak van planten en ander organisch materiaal door micro-organismen, en al die afbraakproducten samen hebben uiteindelijk ongeveer een verhouding tussen koolstof en stikstof van 12. Dat betekent dat er voor de vorming van bodemorganische stof 12 keer zoveel koolstof als stikstof nodig is. De koolstof wordt door planten uit de lucht gehaald tijdens hun groei, en daarvan komt uiteindelijk een deel terecht in de bodem als organische stof. En laat het CBS nu ook cijfers hebben van de vastlegging van koolstof in landbouwbodems!

Verder op mijn digitale bierviltje. In 2018 legden graslandbodems 180 kilo koolstof per hectare vast en akkerbodems 53 kilo. Met een koolstof/stikstofverhouding van 12 kom je dus uit op 15 en 4,4 kilo stikstof in organische stof per hectare – fors minder dan het totale verlies van 121 kilo. Waar blijft dan die overige 115 kilo stikstof? Er zijn twee mogelijkheden. De stikstof spoelt als nitraat uit naar het grond- en oppervlaktewater, of komt door microbiële denitrificatie in de lucht terecht als stikstofgas en lachgas (een broeikasgas dat 314 keer sterker is dan CO₂!). Welke route de overhand heeft, hangt af van bodemsoort en landgebruik: zandbodems hebben meer uitspoeling maar minder denitrificatie dan kleibodems, en bouwland heeft meer uitspoeling dan grasland. Nog een bierviltjesberekening en ik kom uit op een uitspoeling van 35 kilo stikstof per hectare in grasland, en van 83 kilo per hectare in bouwland.

Die uitspoeling bedreigt onze waterkwaliteit. Wat kunnen we hieraan doen? De Nitraatrichtlijn schrijft vanggewassen en bufferzones voor, maar het belangrijkste is om de stikstofbenutting door gewassen omhoog te brengen. Kunstmest is een efficiëntere meststof dan dierlijke mest, omdat een groot deel van de stikstof in dierlijke mest nog omgezet moet worden naar een vorm die opneembaar is voor de plant. Maar de productie van kunstmest kost veel energie uit fossiele brandstoffen, en met het oog op kringlooplandbouw en het verbeteren van de bodemkwaliteit willen we juist zoveel mogelijk dierlijke meststoffen terug op het land brengen. Maar er is hoop! Lopend onderzoek laat zien dat onder bepaalde omstandigheden drijfmest juist voor minder nitraatuitspoeling kan zorgen en er wordt volop gewerkt aan het inbouwen van stikstoffixerende bacteriën in gewassen die die normaal niet hebben. En vergeet niet dat we al van heel ver zijn gekomen.

Column

Franciska de Vries, hoogleraar Earth Surface Science, Universiteit van Amsterdam.

Mini-dossier
Geothermie

Algemene Rekenkamer

‘Regierol ministerie IenW bij geothermie moet groter’

Op 17 juni 2021 presenteerde de Algemene Rekenkamer het rapport ‘Bescherming drinkwater bij het boren naar aardwarmte’. Verontrustende conclusie hiervan was dat ‘de drinkwaterbronnen bij de ontwikkeling van aardwarmte (of geothermie) door de ministers van EZK en IenW niet doeltreffend worden beschermd’, zowel qua beleid als in de uitvoering. Onderzoekers Alice de Haan en Emmy Bergsma leggen uit hoe zij tot deze slotsom kwamen en doen aanbevelingen voor verbetering.

De Algemene Rekenkamer heeft in 2019 besloten onderzoek te verrichten naar ondergrondse energietoepassingen, als onderdeel van haar meerjarige onderzoeksprogramma Energietransitie.

Projectleider/onderzoeker Alice de Haan: 'Een andere aanleiding was het rapport over de sector geothermie van de dienst Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), uit 2017. Belangrijke conclusie daarvan was dat de geothermiesector onvolwassen en niet voldoende gereguleerd was: de Mijnbouwwet sloot – en sluit – niet goed aan op de praktijk van de geothermie.'

Belangenafweging

Senior onderzoeker Emmy Bergsma: 'Daarbij stuitte we vanzelf op de afwegingen in de ondergrond. Drinkwater en geothermie zijn beide van nationaal belang. Het is echter de vraag of deze functies veilig samengaan in de drukke ondergrond. Het leek ons daarom verstandig om te onderzoeken of de rijksoverheid de bescherming van de drinkwaterbronnen in verband met geothermie goed heeft geregeld, zowel in het beleid als in de uitvoering.'

De Haan: 'Wij toetsen of beleid voldoet aan de bestaande wet- en regelgeving, en of de ministers dit beleid correct uitvoeren. Het gaat in dit geval om de ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK), en van Infrastructuur en Waterstaat, IenW. Een belangrijke norm op dit gebied, de Drinkwaterwet, spreekt van een 'zwaarwegend belang' van de openbare drinkwatervoorziening. Wij onderzochten hoe dit 'zwaarwegend belang' is verwerkt in het geothermiebeleid en checkten hoe de minister van EZK de waarborgen voor drinkwaterbescherming heeft vastgelegd in dit beleid. Aan de hand van casussen toetsten we of alle partijen in de uitvoering uit de voeten kunnen met de geldende regelgeving.'

Governance niet op orde

Het onderzoek leverde drie belangrijke conclusies op. Bergsma: 'We constateerden een gebrek aan regie op activiteiten in de ondergrond. Ten tweede zijn het afwegingskader en de waarborgen voor drinkwater in de opzet van het geothermiebeleid onvoldoende en onduidelijk. Tot slot is de informatievoorziening die het ministerie van EZK nodig heeft voor een goede belangenafweging bij de vergunningverlening voor geothermie niet op orde.'

'RIJKSOVERHEID BESCHERMT DRINKWATER- BELANG ONVOLDOENDE'

Onduidelijkheden

De risico's voor het drinkwater zijn in de eerste plaats te wijten aan onduidelijkheden in het beheer van de ondergrond. Deze onduidelijke situatie werkt door in (de uitvoering van) het geothermiebeleid en belemmert een effectieve bescherming van de drinkwaterbronnen in de ondergrond. De Rekenkamer baseert zich hierbij op de volgende bevindingen: 'De Drinkwaterwet kent een 'zwaarwegend

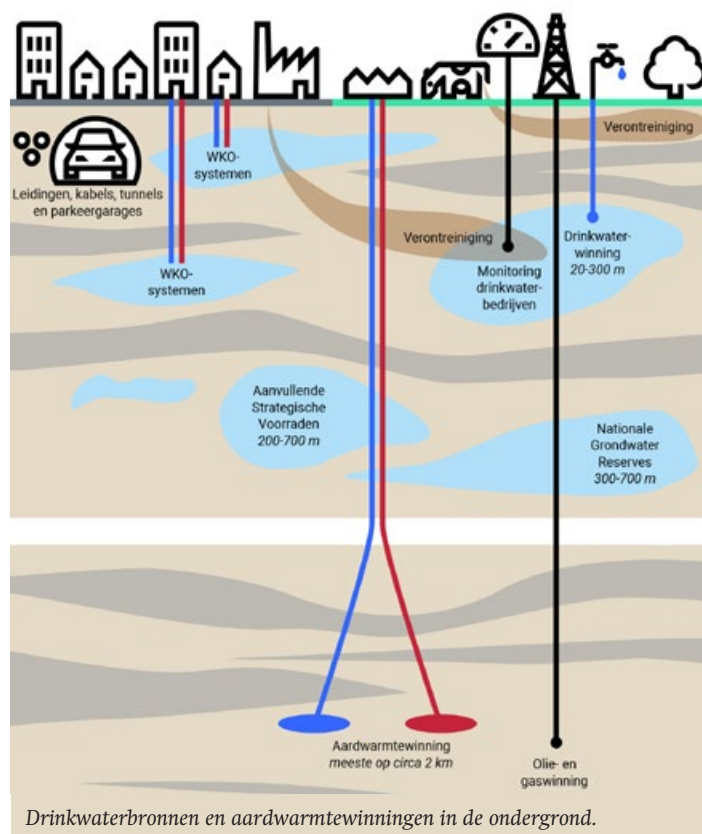
belang' toe aan drinkwater, dat niet nader is uitgewerkt in wet- en regelgeving. Het zwaarwegend belang is ook niet verankerd in het geothermiebeleid en in het ruimtelijk beleid in de Structuurvisie Ondergrond (STRONG). Daar hebben geothermie en drinkwater een 'nevenschikt' belang.'

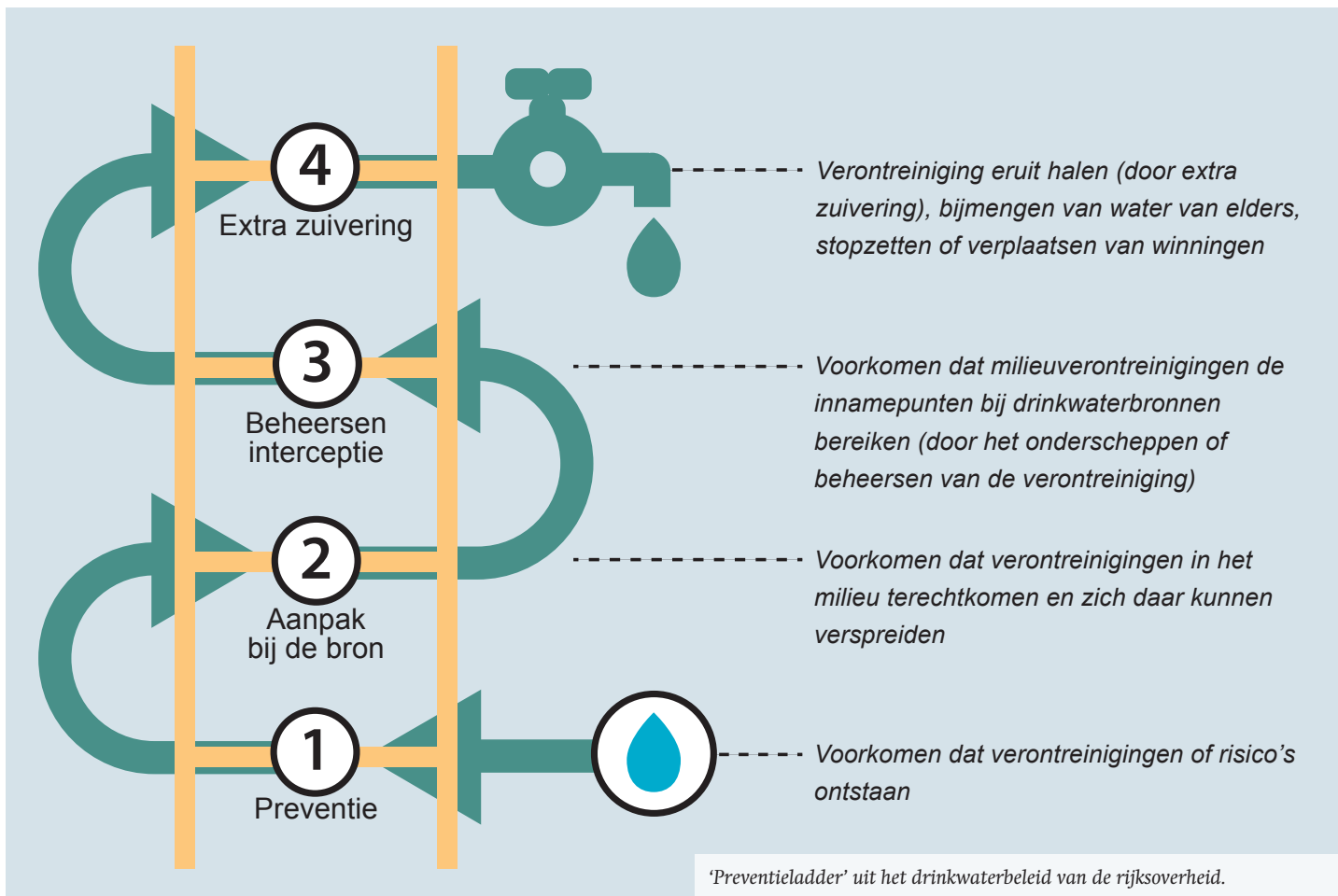
'MEER REGIE DOOR SAMEN OPTREK- KEN MINISTERIES EZK EN IENW'

Ook is het beheer van het grondwater, waartoe de drinkwaterbronnen behoren, ingewikkeld georganiseerd, versnipperd over provincies en gemeenten. Geothermie wordt al volop ontwikkeld en toegepast, terwijl de toekomstige ondergrondse drinkwatervoorraden nog niet zijn aangewezen en nog geen formeel beschermingsregime kennen.

Hoe kan de regie worden verbeterd?

Bergsma: 'De vergunningverlening voor geothermie is een verantwoordelijkheid van de centrale overheid, namelijk de minister van EZK. Provincies zijn – samen met andere decentrale overheden – verantwoordelijk voor grond- en drinkwater. Zij mogen advies uitbrengen op vergunningaanvragen voor geothermie. Uit ons onderzoek blijkt dat decentrale overheden niet altijd gebruikmaken van hun adviesrecht. We hadden op dit punt meer regie verwacht van de minister van IenW: de minister vertrouwt er te veel op dat anderen – provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven – de informatie aanleveren bij EZK en dat alles dan wel goed komt.'

Alice de Haan, projectleider/onderzoeker Algemene Rekenkamer.

De Haan: 'Onze aanbeveling is dat de ministeries meer samen optrekken bij de inrichting en het beheer van de ondergrond. Het is aan de ministers zelf om in te vullen hoe ze dat gaan doen, maar

tot nu toe geven beide ministers nog geen blijk van herkenning en begrip voor dit probleem en de urgentie ervan.'

'Bij de toezichthouder van EZK, Staatstoezicht op de Mijnen, zien we dat inzicht overigens wel. Zo hebben zij sinds enige tijd in hun 'Toezichtarrangement' nadrukkelijk opgenomen dat ze bij het toezicht samenwerken met provincies en gemeenten.'

Hoe kan het zwaarwegende belang van de drinkwatervoorziening uit de Drinkwaterwet beter geborgd worden?

Bergsma: 'Het is om te beginnen belangrijk dat er meer samenhang komt in wet- en regelgeving voor de ondergrond: heeft de drinkwatervoorziening ten opzichte van geothermie nu een 'zwaarwegend' of een 'nevengeschikt' belang?'

De Haan: 'Het onduidelijke afwegingskader betekent in de praktijk dat je bij een belangenafweging voor activiteiten in de ondergrond zou kunnen kiezen wat je het beste uitkomt: een zwaarwegend of een nevengeschikt belang. We verwachten van de ministers van EZK en IenW dat ze aan het parlement voorstellen doen om deze begrippen in wet- en regelgeving te definiëren, vast te leggen, uit te leggen en daarna consequent toe te passen.'

Bergsma: 'Ook op andere punten in het beleid van EZK zagen wij onduidelijkheden en 'gaten'. Zo komen de vier stappen van de preventieladder uit de Beleidsnota Drinkwater niet volledig

terug in het beleid van de minister van EZK bij de vergunningverlening voor geothermie.'

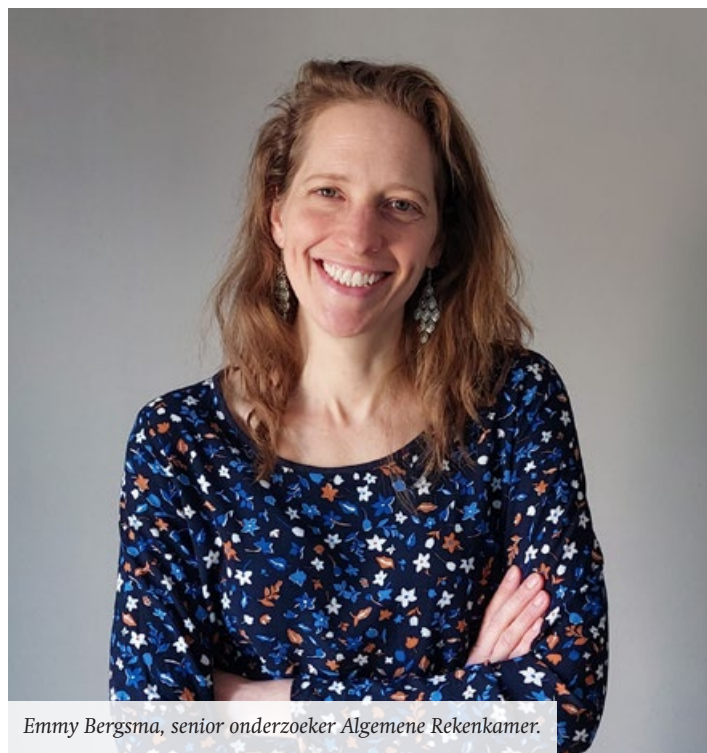
'Wij hebben geconstateerd dat de waarborgen zich vooral concentreren rondom de aanpak bij de bron. Zij hebben tot doel een lekkage uit een geothermie-installatie of -put te voorkomen. Maar de andere stappen van de preventieladder zagen wij veel minder terug: preventie, beheersen van verontreiniging en extra zuivering. De waarborgen zijn bovendien vrijblijvend, en versnipperd over de vele stappen die een initiatiefnemer moet nemen voor het verkrijgen van een vergunning voor geothermie. Het is voor de betrokken partijen, waaronder de drinkwaterbedrijven, provincies en gemeenten, vaak niet duidelijk in welke stap welke informatie moet worden aangeleverd en hoe de minister dat zal beoordelen.'

Monitoring

Bergsma: 'De huidige monitoring, de derde stap uit de preventieladder, is beperkt uitgewerkt. De peilbuizen rondom een geothermieput reiken 5 meter diep, drinkwaterbronnen liggen veel dieper. Regionaal is het meetnetwerk niet fijnmazig genoeg om achteraf vast te kunnen stellen of een verontreiniging bij een drinkwaterbron afkomstig is van een geothermieput.'

'Het is onze aanbeveling dat er zowel op het nationale niveau van het afwegingskader, als bij de manier waarop waarborgen zijn vastgelegd in de wet- en regelgeving rondom geothermie, verbeteringen worden doorgevoerd.'

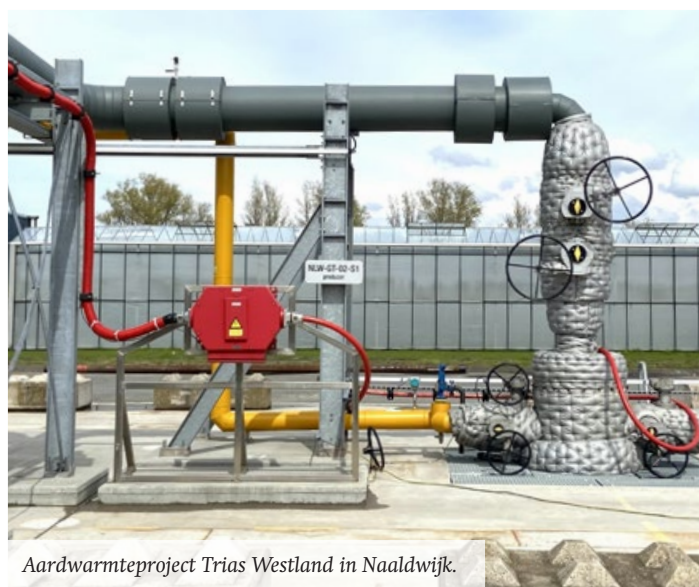
'ERKEN DAT ER IN DE UITVOERING NOG STEEDS PROBLEMEN ZIJN'

Emmy Bergsma, senior onderzoeker Algemene Rekenkamer.

Standpunten Vewin bij geothermie:

- Hanteer bij risicovolle mijnbouwactiviteiten in de ondergrond het voorzorgsprincipe in relatie tot bescherming van bronnen voor de drinkwatervoorziening.
- Sluit mijnbouw uit in en onder aanvullende strategische grondwatervoorraden voor de drinkwatervoorziening en in intrekgebieden van waterwinningen.
- Neem de uitsluitingen van mijnbouwactiviteiten in gebieden voor de waterwinning op in de mijnbouwregelgeving.

Aardwarmteproject Trias Westland in Naaldwijk.

In een reactie op dit rapport geven beide ministeries aan zich niet te herkennen in de conclusies van het onderzoek. De Haan: 'De ministers reageren vooral vanuit de opzet en de regelgeving, zoals een aanpassing van de Mijnbouwwet. We zien dat de ministers niet de urgentie in de praktijk herkennen. De regelgeving mag dan volgens de ministers binnenkort op orde zijn, maar de toezichthouder op deze sector, SodM, constateert steeds weer problemen in de uitvoering.'

Is er nog positief nieuws op dit front, ziet u verbeteringen?

De Haan: 'Natuurlijk. Ten opzichte van de beginsituatie, enkele jaren geleden, is de geothermiesector een stuk volwassener en professioneler geworden, zoals ook SodM onlangs vaststelde. De sector gebruikt nu een industriestandaard om te komen tot een veilig en verantwoord putontwerp voor geothermie. Risico's voor grondwater zijn hierin een belangrijk aandachtspunt. En SodM is scherp op het drinkwaterbelang en kijkt vanaf het begin mee of er zich in de buurt van een geothermielocatie grondwater voor drinkwater bevindt. Maar nog steeds ligt de verantwoordelijkheid voor het inbrengen van het drinkwaterbelang geheel bij de provincies, de waterschappen, de gemeenten en straks ook de drinkwaterbedrijven. En om die taak goed te kunnen vervullen, zijn dus nog een paar stappen van de ministers van EZK en IenW nodig!'

Links: Boukje van der Lecq, directeur Bestuurszaken en Vergunningen SodM, en rechts: Graciela Jharap, coördinerend specialistisch inspecteur geothermie.

SodM: gebiedsgericht beleid nodig

‘Sta geothermie alleen toe in gebieden waar dit veilig kan’

In 2017 was Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) in het rapport ‘Staat van de Sector Geothermie’ kritisch over verschillende aspecten van de uitvoering van geothermieprojecten. Bij de evaluatie van dit rapport in 2021 ziet de toezichthouder enige vooruitgang, maar ook nog steeds de nodige knelpunten. Directeur Boukje van der Lecq en inspecteur Graciela Jharap over wat er wat hen betreft anders moet bij het toezicht rondom geothermie ofwel aardwarmte.

SodM is de toezichthouder voor de mijnbouwsector, waaronder naast olie- en gaswinning ook geothermie valt. 'SodM treedt daarbij op als onafhankelijk toezichthouder en adviseur aan de minister bij het verlenen van vergunningen', aldus directeur Bestuurszaken en Vergunningen Boukje van der Lecq. 'Wij streven naar verantwoorde en duurzame winning van geothermie, met zo min mogelijk risico's. We richten ons daarbij op het beschermen van de veiligheid voor mens en milieu.'

Staat van de sector Geothermie

In het rapport uit 2017 wond SodM er geen doekjes om: 'Allereerst zijn er zorgen over de mate waarin de sector op dit moment risico's herkent, beheerst en/of daartoe in staat is. Hoewel er goede voorbeelden zijn, worden de milieu- en veiligheidsrisico's onvoldoende onderkend, wordt wet- en regelgeving niet goed genoeg nageleefd en is er sprake van een zwak ontwikkelde veiligheidscultuur bij nogal wat initiatiefnemers (vergunninghouders) en hun adviseurs en aannemers. De sector is nog onervaren, beperkt in omvang en deelt kennis onvoldoende. Wij adviseren het ministerie van Economische Zaken de Mijnbouwwet zodanig aan te passen dat strenge eisen worden gesteld aan de deskundigheid van de operator en ketenpartijen. Aan de sector doen wij de aanbeveling om de kennis en ervaring van de olie- en gassector te benutten en eigen veiligheidsstandaarden te ontwikkelen. Daarnaast acht SodM het wenselijk de borging van leercurves en deskundigheid te optimaliseren, zodat deze toegepast kunnen worden bij de verdere ontwikkeling van de geothermiesector.'

Van der Lecq: 'We hebben in 2017 inderdaad stevige conclusies getrokken, met als rode draad: de beperkte mate van professionaliteit in de geothermiesector destijds. Wij zien in onze evaluatie van 2021 gelukkig dat daar vooruitgang is geboekt, bijvoorbeeld doordat de geothermie-operators ervaren medewerkers uit andere mijnbouwsectoren hebben aangetrokken.'

Professionalisering ingezet

Graciela Jharap is coördinerend specialistisch inspecteur op het gebied van geothermie bij SodM: 'In het begin was geothermie vooral een zaak van tuinbouwbedrijven die op zoek waren naar een nieuwe manier van verwarmen van hun kassen. Inmiddels zijn er energiebedrijven en netbeheerders tot de markt toegetreten. Voor hen behoort geothermie tot de normale bedrijfsvoering, bijvoorbeeld omdat zij energie leveren aan huishoudens of industriële klanten. Dat betekent ook dat veiligheid een meer geïntegreerd onderdeel is van de operatie. Een aantal tuinbouwbedrijven heeft hun geothermie-organisatie geclusterd via een beheerorganisatie om zo veiligheidsstandaarden en kennis te delen tussen de projecten.'

Verantwoordelijkheid bij de bedrijven

Van der Lecq: 'Een van onze aanbevelingen in 2017 was dat de sector meer aandacht voor de risico's van verontreiniging van het grondwater zou hebben. Inmiddels zien we dat de sector zelf een Gedragscode Omgevingsbetrokkenheid bij Aardwarmteprojecten heeft opgesteld. En er is een industriestandaard ontwikkeld, waarin onder andere dubbelwandige buizen zijn voorgeschreven voor het boren naar aardwarmte. Dat vinden wij een goede zaak: putintegriteit is voor ons een belangrijk onderwerp. Met de industrie-

standaard heeft de sector zichzelf een minimale randvoorwaarde opgelegd, waaraan wij kunnen toetsen.'

Putintegriteit

Jharap: 'Bij geothermie gaat het om heet, zout water dat van grote diepte omhoog wordt gebracht. Die combinatie corrodeert de gebruikte stalen buizen, waardoor dunne plekken en uiteindelijk zelfs gaten kunnen ontstaan. Bij dubbelwandige buizen is dit risico veel kleiner, ook omdat er in de tussenruimte preventieve monitoring kan plaatsvinden. Bovendien kunnen buizen met een dubbele wand bij problemen redelijk makkelijk gerepareerd worden, terwijl dat bij enkelvoudige buizen ingewikkelder is.'

Van der Lecq: 'Elk bedrijf moet voor hun winning een Well Integrity Management System of WIMS hebben, dat de wijze van monitoring vastlegt en voorspellingen doet over de slijtage van de buizen. SodM controleert al die plannen jaarlijks. Bij de oude generatie putten zien we nog veel integriteitsproblemen, bij nieuwe putten met de dubbelwandige buizen is dat duidelijk verbeterd.'

Naleving wetgeving kan beter

Bij de evaluatie in 2021 constateert SodM dat het naleefgedrag en de veiligheid bij geothermiebedrijven en daarmee de professionalisering van de sector nog niet op het gewenste niveau zijn.

Boukje van der Lecq.

Graciela Jharap.

Hoe kan SodM het naleven van de wet- en regelgeving door de bedrijven verbeteren en hoe ziet u de rol van de wetgever op dit punt?

Van der Lecq: 'SodM beschikt over een aantal middelen, waaronder ons Toezichtarrangement Geothermie, het doen van aanbevelingen en het afgeven van toezichtsignalen. Aan het ministerie hebben we bijvoorbeeld de aanbeveling gedaan om aan de voorkant de verantwoordelijkheid en de aansprakelijkheid voor eventuele problemen goed te regelen, inclusief financiële zekerheid voor de afwikkeling van schade in de toekomst.'

'Ook missen we nog een paar andere zaken in de wet- en regelgeving en beleidskaders, zoals een goede beschrijving van de normen waaraan we toetsen. Met de voorliggende wijziging van de Mijnbouwwet voor geothermie wordt een aantal normen meegenomen. Voor de bedrijven is dat goed, omdat ze dan weten waar ze nu en in de toekomst aan moeten voldoen. En de minister of de staatssecretaris kan daarmee de juiste winningsplannen verlenen. Tot slot is dat belangrijk voor SodM, omdat wij dan exact weten aan welke normen wij moeten toetsen en waar wij bij een inspectie op moeten letten.'

Normen uitschrijven

Ze vervolgt: 'In ons Toezichtarrangement hebben wij zo voorspelbaar mogelijk beschreven welke punten voor SodM belangrijk zijn in alle fasen van de bedrijfsvoering. Ik denk dat het verstandig is

dat vanuit wetgeving en beleid wordt uitgeschreven wat de normen zijn voor risico's bij geothermie. Bijvoorbeeld: wanneer vinden wij het risico op aardbevingen nog acceptabel en welke schade hoort daar dan bij?'

Toezichtsignalen

Jharap: 'Verder geven wij toezichtsignalen af aan het ministerie, die we ook op onze website publiceren. Het gaat dan bijvoorbeeld over de integriteit van de afsluitende laag in de ondergrond. Die laag moet gedurende de levensduur van een geothermieproject – zo'n 30 jaar – intact blijven. Alleen: het is nog onvoldoende duidelijk wat 'intact' exact betekent. We hebben de minister gevraagd dat begrip nader in te vullen. Daarnaast doen wij handhaafbaarheidstoetsen op wetgeving. Onlangs is de nieuwe Mijnbouwwet in de Tweede Kamer behandeld: SodM heeft dan tevoren al gekeken of de plannen in de praktijk ook zijn te toetsen en te handhaven, en hierover advies gegeven.'

Van der Lecq: 'De eerste wetgeving voor geothermie is gebaseerd op het proces van de olie- en gaswinning. Inmiddels is duidelijk dat het zeer verschillende sectoren zijn, met een andere dynamiek. De nieuwe Mijnbouwwetgeving is wat dat betreft beter toegesneden op de praktijk van de geothermie.'

Bebouwde omgeving

Jharap: 'Wat gaat spelen, zijn nieuwe vragen over hoe je geothermie-winning gaat inpassen in de openbare ruimte. Aanvankelijk ging het vaak om putten onder tuinbouwbedrijven, in 'eigen' grond. Nu zie je steeds vaker geothermieprojecten in de bebouwde omgeving, bijvoorbeeld in een woonwijk. Dat is een stuk ingewikkelder, door de boven- en ondergrondse drukte. En het risico op schade is hier veel groter. Daarom is een norm voor wat we acceptabele schade vinden ook zo belangrijk.'

Gebiedsgericht beleid

Van der Lecq: 'Je komt dan vanzelf op de vraag: waar wél of juist géén geothermie? Wij vinden dat dat nog onvoldoende is uitgewerkt, zoals we zowel in het rapport in 2017 als in de evaluatie van vorig jaar hebben aangegeven. We denken aan gebiedsgericht beleid waaruit duidelijk wordt dat er risicogebieden zijn vanwege bijvoorbeeld breuken. In de Structuurvisie Ondergrond is duidelijkheid gegeven: er mag niet geboord worden in bestaande gebieden voor de drinkwatervoorziening. Dat is helder, dan weten we allemaal waar we aan toe zijn.'

Heldere normen

Jharap: 'Onze maatschappij heeft steeds meer energie nodig en ook steeds meer drinkwater. De drinkwaterbedrijven zijn op zoek naar locaties voor reserves en toekomstige waterwinningen, waarbij overlap kan ontstaan met gebieden waar geothermie mag plaatsvinden. Daar kan dus spanning ontstaan in de belangenafweging door de drie betrokken ministeries: Economische Zaken en Klimaat voor de Mijnbouwwet, Binnenlandse Zaken voor de Omgevingswet en Infrastructuur en Waterstaat voor de Drinkwaterwet. Daarnaast zijn de provincies het bevoegd gezag voor het afgeven van waterwinvergunningen. Bij zoveel bestuurlijke drukte is het voor iedereen belangrijk dat er duidelijke regels zijn.'

Kamer verbiedt boren naar aardwarmte in gebieden voor drinkwater

Op 22 februari stemde de Tweede Kamer over voorstellen voor aanscherping van de Mijnbouwwet met regels voor het vergunningstelsel voor het opsporen en winnen van aardwarmte. De Kamer nam meerdere amendementen aan die de risico's van de winning van aardwarmte op de drinkwatervoorziening verkleinen. Vewin is verheugd over de amendementen, want een veilige drinkwatervoorziening is té waardevol om risico's mee te nemen.

Kamerleden onderschreven het belang van aardwarmte, maar spraken ook nadrukkelijk zorg uit over de risico's die de winning van aardwarmte op kan leveren voor het grondwater en de drinkwatervoorziening. Dit leidde tot diverse aanpassingen van het wetsvoorstel.

- Een amendement met een verbod op boren in gebieden die zijn aangewezen of gereserveerd voor de winning van drinkwater uit grondwater, werd ingediend door de Kamerleden Erkens (VVD) en Grinwis (ChristenUnie). Dit amendement zorgt ervoor dat gebieden die zijn aangewezen of gereserveerd voor drinkwater niet mogen worden doorboord voor het opsporen en/of winnen van aardwarmte als de provinciale verordening dit niet toestaat.
- De minister van IenW krijgt een stem in de besluitvorming wanneer sprake is van afwijking van de advisering van provincies, waar dit gaat over grondwater voor de drinkwatervoorziening. Een amendement van Kamerlid Boulakjar (D66) regelt dit.
- Een amendement van Kamerlid Erkens (VVD) bepaalt dat in lagere regelgeving voorschriften of beperkingen voor boorgaten gesteld kunnen worden, zoals dubbele verbuizingen. De bedoeling hiervan is het risico op lekkage en corrosie te minimaliseren.
- Een amendement van Kamerlid Beckerman (SP) regelt ten slotte financiële zekerstelling bij de initiatienemers voor aardwarmteprojecten voor schadeherstel wanneer grondwater of de bodem wordt verontreinigd door de opsporing en winning van aardwarmte.

Welke eisen moeten volgens SodM worden aangescherpt om het grondwater te beschermen?

Van der Lecq: 'Elke bedrijfsmatige activiteit gaat gepaard met risico's, dus ook geothermie. Alle risico's uitbannen kan niemand. Maar we kunnen wel de kans op schade zo klein mogelijk maken, zoals ook de Mijnbouwwet eist. Maar wat is dan minimaliseren, dat is moeilijk toetsbaar. Wij adviseren dus met klem om daar heldere normen voor schade op te stellen, inclusief de nazorgfase.'

Het rapport van de Algemene Rekenkamer signaleert dat risico's voor ondergrondse drinkwaterbronnen een weigeringsgrond kunnen zijn voor de vergunningverlening voor geothermie, maar dat er geen afwegingskader is voor de afweging van het drinkwaterbelang. *Hoe gaat SodM daarmee om?*

Van der Lecq: 'Er is op dat gebied een bevoegdheidsverdeling tussen het ministerie van EZK en de provincies. Het stuk van de afweging van het drinkwaterbelang ligt bij de provincies. Zij zijn ook wettelijk adviseur van de minister en kunnen hem dus hun mening geven over een ingediend geothermiewinningsplan. SodM neemt het drinkwaterbelang mee in het advies over een winningsplan aan de minister én aan de provincies. De norm is wat ons betreft helder: niet boren in bestaande gebieden voor de drinkwaterwinning. Provincies hebben daar hun provinciale milieuverordening voor.'

'HELDER AFWEGINGSKADER NODIG AAN DE VOORZIJD'

Jharap: 'Daarom pleiten wij ook voor meer gebiedsgericht beleid, met een duidelijke beschrijving van welke activiteiten mogelijk zijn in welke gebieden, zowel aan de oppervlakte als in de ondergrond. Om te voorkomen dat er bij verdere economische groei een soort 'first come, first serve'-situatie ontstaat, is een helder afwegingskader aan de voorzijde hier dus belangrijk.'

Samenvattend stellen Van der Lecq en Jharap dat de nieuwe Mijnbouwwet een goede stap in de juiste richting is, maar dat er nog wel de nodige verbeterpunten zijn. 'De verwachting is dat geothermie in het kader van de energietransitie enorm zal groeien. De spanning met de belangen van de drinkwatervoorziening en andere functies in de openbare ruimte zal toenemen. Op basis van de ervaring uit de inspecties en de aanvragen die wij ontvangen, hebben wij in onze toezichtsignalen aan het ministerie laten weten dat we op bepaalde terreinen niet goed kunnen toetsen. Om onzekerheden voor alle partijen te beperken is helderheid over het afwegingskader daarom essentieel.'

Roelof Kruize neemt afscheid als algemeen directeur van Waternet

‘Samenwerking in de watercyclus loont’

Na 41 jaar in de watersector is Roelof Kruize afgelopen 1 maart gestopt als algemeen directeur van Waternet, waar hij vanaf de oprichting in 2006 directeur was. Na een evaluatie hebben de gemeente Amsterdam en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht in 2021 besloten de samenwerking binnen dit watercyclusbedrijf voort te zetten en te versterken. ‘Een mooi moment om het stokje door te geven’, aldus Kruize.

Binnen Waternet bundelen de gemeente Amsterdam en het waterschap Amstel, Gooi en Vecht hun uitvoerende taken op het gebied van drinkwater, riolering, afvalwaterzuivering en waterveiligheid. Naar aanleiding van een evaluatie in 2021 is besloten de samenwerking verder te intensiveren. *De samenwerking is dus een succes: hoe komt dat volgens Kruize?*

‘Waternet is in 2006 opgericht als watercyclusbedrijf met drie doelen: doelmatiger werken, één loket voor de eindgebruiker en meer

innovatie door kennisbundeling. De evaluatie in 2021 bevestigde dat we op al deze vlakken succesvol zijn geweest. Zo hebben we een structurele kostenbesparing van 10% bereikt, zo’n 40 miljoen euro per jaar. Dat scheelt de burger 70 euro per jaar op de diverse waterrekeningen – denk aan rioolbelasting, waterschapsbelasting en de drinkwaterfactuur.’

‘Ook de een-loketfunctie voor alle watervragen en de grotere inzet op innovatie hebben we gerealiseerd. Drinkwater, riolering, afval-

waterzuivering en beheer van het oppervlaktewater zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Ik denk dat het toenmalige gemeentebestuur van Amsterdam en het waterschap het zeer juist zagen toen zij besloten tot deze samenwerking. Door samen te werken in de watercyclus kom je verder dan apart.'

Wat waren volgens u de belangrijkste ontwikkelingen in de watersector in de afgelopen 15 jaar?

Kruize: 'Dat zijn eigenlijk de uitdagingen die ook de komende 10, 20 jaar nog altijd spelen: klimaatadaptatie, energietransitie, digitalisering en de transitie naar een circulaire economie.'

Klimaatadaptatie

'Zo zijn wij op het gebied van klimaatadaptatie samen met de gemeente Amsterdam in 2013 begonnen met het project 'Amsterdam Rainproof'. De stad heeft de ambitie om een regenbui van 60 millimeter in een uur te kunnen verwerken zonder dat er schade optreedt. Dat is een flinke opgave, die je niet alleen kunt oplossen door grotere riolen. Je hebt er vele partijen bij nodig: behalve de gemeente en Waternet ook woningcorporaties, projectontwikkelaars, stedenbouwkundigen, enzovoort. De klimaatproblematiek is breed en dat vergt dus een integrale aanpak door alle betrokken partijen, niet in de laatste plaats de inwoners zelf.'

'AQUATHERMIE KAN 60% VAN DE AMSTERDAMSE ENERGIE-BEHOEFTEN DEKKEN'

Behalve overlast door hevige neerslag heeft de klimaatverandering ook problemen door hitte en droogte tot gevolg. Ook op dat gebied zoekt Waternet via kennisontwikkeling en innovatie in samenwerking met andere naar oplossingen. Kruize: 'Zo werken wij met PWN en Vitens aan een plan om in het Waagproject water te gaan infiltreren in het Gooi als extra buffer voor droge tijden en zo te zorgen voor een nóg robuustere watervoorziening.'

Energietransitie

'Ik denk dat de drinkwatersector een grotere rol kan gaan spelen bij de energietransitie: er zit veel thermische energie in onze waterlei-

dingen en in de riolen. Waternet levert inmiddels koude uit onze waterleidingen aan bloedbank Sanquin voor de koeling van hun bloedplasma. We hebben berekend dat we met de energie uit ons leidingnet via aquathermie zo'n 60% van de Amsterdamse behoefte kunnen dekken! Maar ook dat kunnen we niet alleen, daar hebben we bijvoorbeeld de woningcorporaties en andere huiseigenaren bij nodig om te zorgen voor goed geïsoleerde huizen. Aquathermie is belangrijk in de energietransitie, maar heeft ook een geopolitiek voordeel – we maken ons zo minder afhankelijk van Russisch gas.'

Digitalisering

'Waternet heeft zijn doelstellingen – doelmatigheid, één loket en innovatie – de afgelopen jaren gehaald door onder andere de digitalisering van veel bedrijfsprocessen. Ook wij worden steeds meer een informatie-gedreven organisatie, waar bijvoorbeeld klantcontact en assetmanagement zo veel mogelijk digitaal zijn georganiseerd. Inmiddels heeft 20% van onze medewerkers een IT-achtergrond en ik verwacht dat dit stijgt naar 40%. Daarbij zal vooral cybersecurity veel aandacht vragen: als vitale sector moet de drinkwatervoorziening goed beschermd zijn tegen digitale gevaren van buitenaf.'

Circulaire economie

Kruize: 'Wereldwijd raken grondstoffen op, dus we zullen flinke stappen moeten maken op het gebied van hergebruik en recycling. Waternet is de afgelopen jaren betrokken geweest bij één van de eerste grote fosfaat-terugwinningsfabrieken. Fosfaat is een eindige delfstof die als kunstmest zeer belangrijk is voor de voedselproductie. We kunnen 50% van de Nederlandse behoefte aan kunstmest voldoen door terugwinning uit afvalwater. Het zelf terugwinnen van grondstoffen is ook van economisch belang en maakt ons minder afhankelijk van grondstoffenwinning.'

'Ik ben ook zeer trots op onze calciëfabriek The Calcite Factory. Hier herwinnen wij samen met AquaMinerals en het Engelse bedrijf Advanced Minerals de kalk die wij overhouden bij de ontharding van drinkwater. Deze grondstof wordt inmiddels hergebruikt voor bijvoorbeeld tapijttegels en papier, maar zelfs ook voor cosmetica. Waternet heeft echt zijn nek uitgestoken omdat de techniek feitelijk niet bestond en het blijkt een enorm succes.'

Wat is volgens u de toegevoegde waarde voor de drinkwaterbedrijven van het samenwerken binnen Vewin-verband?

Kruize: 'Samen sta je altijd sterker, in de uitvoering, maar ook bij belangenbehartiging en kennisontwikkeling. Solidariteit binnen de drinkwatersector is belangrijk. Gericht samenwerken, bijvoorbeeld binnen kennisinstituut KWR, heeft een enorme meerwaarde

Proefopstelling brakke kwel Horstermeer.

voor alle drinkwaterbedrijven. En ook bij de samenwerking binnen de waterketen, met bijvoorbeeld de waterschappen, speelt Vewin een belangrijke rol.'

Wat moet er gebeuren om in de toekomst de waterbeschikbaarheid en de waterkwaliteit te borgen?

Kruize: 'Er is nadrukkelijke behoefte aan een langetermijnvisie op het gebied van waterkwantiteit en waterkwaliteit. We zien in onze regio al enige tijd dat de watervraag stijgt door bevolkingsgroei en economische ontwikkeling, en de verwachting is dat die stijging doorzet. Daar zul je dus de productiecapaciteit tijdig op moeten aanpassen. Maar je zult ook over voldoende betrouwbare bronnen moeten beschikken. Daarnaast is het goed om na te denken over besparen op watergebruik. Zo kun je laagwaardige toepassingen van drinkwater – zoals de koeling van datacenters – oplossen met andere soorten water. Schoon drinkwater is een schaars goed, waar je als maatschappij zuinig mee moet omgaan.'

Extra bron

'Waternet is een aantal jaar geleden begonnen met het project 'Temmen van de brakke kwel'. Grondwater dat in de diepere polders in het westen van het land omhoogkomt, is door het hoge zoutgehalte slecht voor de natuur. Maar je kunt er met membraan-technieken wel prachtig drinkwater van maken, omdat het oud en dus erg schoon is – afgezien van het zout. Voor Waternet zou dit een betrouwbare derde bron voor drinkwater kunnen worden, naast het water uit de Rijn en het kwelwater uit de Utrechtse Heuvelrug. Een extra voordeel van deze oplossing is dat je geen 100 miljoen kubieke meter zoet IJsselmeerwater per jaar naar het westen hoeft te pompen om het zoute water weg te spoelen en zo de waterkwaliteit op peil te houden voor de landbouw.'

'VERVUILING AANPAKKEN BIJ DE BRON: DE VERVUILER'

'De waterkwaliteit staat al jaren onder druk, vooral door antropogene stoffen uit de landbouw en de industrie. Met name PFAS en andere persistente toxische mobiele stoffen vormen een groot, grensoverschrijdend probleem dat bij de veroorzaker moet worden aangepakt, bijvoorbeeld samen met RIWA en de internationale organisatie IAWR. De teruglopende waterkwaliteit is dan ook mede een reden voor Waternet om naar een schone derde bron voor de drinkwaterproductie te zoeken.'

Wat zijn voor u zelf hoogtepunten in uw carrière bij Waternet?

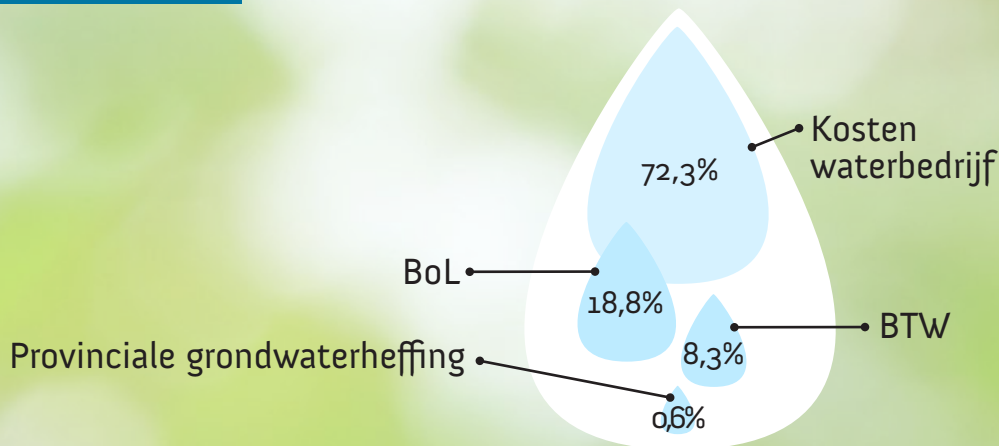
Kruize: 'In ruim 16 jaar zijn dat er heel wat. Met het risico er een paar tekort te doen, denk ik vooral aan de oprichting van Wereld Waternet in 2007. Om de Sustainable Development Goals van de VN te helpen realiseren, exporteren wij kennis over drinkwaterproductie en sanitatie naar ontwikkelingslanden. Bovendien helpt deze internationale samenwerking het Nederlandse bedrijfsleven, bijvoorbeeld via participatie in projecten in China. Voor Waternet zelf is deze internationale samenwerking ook belangrijk voor kennisontwikkeling. Wij zijn het enige watercyclusbedrijf van Nederland, terwijl er in andere landen en grote steden veel meer zijn, die vaak te maken hebben met soortgelijke vraagstukken als wij. Dan is het handig als je elkaar weet te vinden.'

'HET GOUD VAN WATERNET ZIJN DE MEDEWERKERS!'

'Ook aan initiatieven zoals het opzetten van Amsterdam Rainproof en de Amsterdam International Water Week denk ik met plezier en trots terug. Vlak vóór ik bij Waternet begon, ben ik uitgeroepen tot overheidsmanager van het jaar. Voor mezelf vind ik dat niet zo belangrijk, maar als erkenning voor onze sector des te meer. Je opereert als overheidsorganisatie in het publieke domein en ligt door het openbare karakter continu onder een vergrootglas. Er wordt knetterhard gewerkt bij de overheid: daar mag best wel eens wat meer erkenning en waardering voor zijn. Er werken fantastische mensen in deze sector: het goud van Waternet zijn de medewerkers! We zijn een publieke monopolist, die wel ook in publieke handen moet blijven.'

Hoe ziet de drinkwatervoorziening er over 10, 20 jaar uit?

Kruize: 'De uitdagingen voor de toekomst heb ik al genoemd: klimaatadaptatie, energietransitie, digitalisering en de transitie naar een circulaire economie. Ik verwacht dat we een grote slag kunnen maken met aquathermie: het winnen van energie uit drinkwater. De digitalisering en de circulariteit zullen verder toenemen. Het watersysteem is robuust genoeg voor de huidige omstandigheden en het is zaak om dat vast te houden en te verstevigen. Dat vergt wel de nodige investeringen en daarmee politieke moed om keuzes te maken. Ik wens de politiek, de bestuurders en alle collega's uit de watersector veel wijsheid bij deze taak.'

Hoe is het drinkwatertarief opgebouwd?

Een gemiddeld huishouden in Nederland gebruikt ongeveer 100 m³ drinkwater per jaar. Voor zo'n huishouden is het gemiddelde tarief in 2022 dat drinkwaterbedrijven rekenen € 1,39 per m³ (= 1.000 liter). Dit tarief bestaat voor 44% uit een vast bedrag van € 61,43 per aansluiting per jaar (vastrecht) en voor 56% uit een variabel bedrag van € 0,78 per m³.

Daar bovenop heft het Rijk Belasting op Leidingwater of BoL (€ 0,36 per m³) en btw (€ 0,16). Het totale tarief inclusief deze belastingen wordt daardoor gemiddeld € 1,91 per m³. Van deze prijs is bijna 30% dus belasting.

Gemiddeld betaalt een huishouden € 191 per jaar voor drinkwater. De drinkwatertarieven verschillen per drinkwaterbedrijf, omdat de kosten die een drinkwaterbedrijf moet maken om het water te zuiveren en te distribueren verschillen. Simpel gesteld: hoe meer stoffen uit de drinkwaterbron moeten worden gezuiverd, des te hoger de kosten om drinkwater te maken.

Hogere tarieven door noodzakelijke investeringen

De drinkwatertarieven voor 2022 stijgen ten opzichte van 2021 met 0,5%. In 2022 is de precarioheffing vervallen. Als we het vervallen van deze heffing buiten beschouwing laten, dan stijgen de drinkwatertarieven met 3,3%. Dat komt omdat de drinkwaterbedrijven de komende jaren veel meer moeten investeren om de kwaliteit, continuïteit en leveringszekerheid van de drinkwatervoorziening duurzaam te garanderen. De zuiveringsinstallaties van de drinkwaterbedrijven moeten worden aangepast omdat de bronnen waaruit drinkwater wordt gemaakt, steeds meer vervuild zijn.

Daarnaast vragen een verouderend waterleidingnet, klimaatverandering en de energietransitie om forse investeringen. Ook moet steeds meer worden geïnvesteerd in de beveiliging van de apparatuur en software waarmee de drinkwatervoorziening wordt aangestuurd.

Precario gelukkig afgeschaft

Toch zijn er ook huishoudens die in 2022 minder betalen voor hun drinkwater. Na jarenlang aandringen van Vewin is de precariobelasting – een gemeentelijke belasting op het leidingnet van de drinkwaterbedrijven – afgeschaft. Voor de ruim 20% van de Nederlandse huishoudens die deze belasting betaalde via de drinkwaterfactuur, kan het voordeel in 2022 oplopen tot meer dan € 50.

SCHAF NA PRECARIO OOK DE BOL EN DE BTW OP DRINKWATER AF

Vewin vindt dat ook de andere belastingen op drinkwater – BoL en btw – moeten worden afgeschaft. Drinkwater is een gezonde en duurzame eerste levensbehoefte, net als groente en fruit. Het is daarom onbegrijpelijk dat het Rijk drinkwater bijna 30% duurder maakt door belastingen te heffen. Als de plannen om de btw voor groente en fruit af te schaffen doorgaan, hoort daar zeker ook drinkwater bij!

De Vewin-publicatie Drinkwatertarieven 2022 verschijnt binnenkort, houd de website www.vewin.nl in de gaten.

Reactie Vewin op regeerakkoord

Extra inzet van nieuw kabinet nodig voor drinkwater in de toekomst!

Het nieuwe coalitieakkoord toont ambitie op het vlak van beschikbaarheid van zoetwater, van ruimtelijke planvorming gestuurd door water, en van waterkwaliteit. Vewin vindt dit een goede basis voor verdere uitwerking in een Nationaal Waterakkoord. Die uitwerking is urgent voor de drinkwatersector.

De beschikbaarheid en kwaliteit van onze drinkwaterbronnen – grond- en oppervlaktewater – staan onder toenemende druk. Het watersysteem loopt tegen zijn grenzen aan door droogte, verzilting en een toenemende watervraag door een groeiende bevolking en economie. De kwaliteit van onze drinkwaterbronnen verslechtert bovendien door vervuiling vanuit landbouw, industrie en huishoudens.

De plannen die het vorige kabinet heeft voorbereid – zoals het Nationaal Waterplan en het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn – zijn onvoldoende om de doelen van de Kaderrichtlijn Water te

halen. In meer dan de helft van de drinkwaterwinningen kunnen problemen optreden met de waterkwaliteit of de beschikbare hoeveelheid water. Drinkwaterbedrijven staan voor grote opgaven en investeringen, en hebben meer ruimte nodig om die aan te pakken en te realiseren.

‘NU ACTIE NODIG, ZET IN OP EEN
NATIONAAL WATERAKKOORD!’

Leveringszekerheid drinkwater in gevaar

Zonder actie dreigen wij toekomstige generaties op te zadelen met een minder zekere levering van betrouwbaar drinkwater. Bij de voorwaarden die de nieuwe coalitie formuleert voor de grote nieuwbouwpoging – publieke voorzieningen, (OV-)infrastructuur en bescherming van natuur – hoort óók de verzekering van de openbare drinkwatervoorziening. Water is een verbindende factor tussen de grote opgaven op het vlak van klimaat, energie, natuur, ruimtelijke ordening en woningbouw.

‘WATERKWALITEIT VERBETEREN VRAAGT MEER DAN AANPAK LANDBOUW’

Watertransitie nodig

De drinkwaterbedrijven pleiten daarom – samen met de waterschappen – voor een watertransitie, gericht op een klimaatrobust systeem dat de toekomstige waterbeschikbaarheid én waterkwaliteit verzekert. De watertransitie vraagt politieke urgentie, samenwerking en brede maatschappelijke consensus.

Actiepunt

- Zet in op een Nationaal Waterakkoord dat de zoetwaterbeschikbaarheid robuust maakt voor klimaat en waarbij alle partijen aan tafel zitten, dus bijvoorbeeld ook natuurbeschermings- en landbouworganisaties en het bedrijfsleven.

‘DAADKRACHTIGE AANPAK NODIG VAN ANDERE BEDREIGINGEN: OPKOMENDE STOFFEN EN MEDICIJNRESTEN’

Duurzame landbouw en stikstofbeleid

Het coalitieakkoord onderschrijft het belang van schoon water en de noodzaak van het voldoen aan (Europese) normen. Het akkoord koppelt de opgaven op het gebied van waterkwaliteit en bodem met name aan de inzet voor een duurzame landbouw en de stikstofaanpak. Vewin gaat ervan uit dat die aanpak dan ook leidt tot het halen van de doelen voor waterkwaliteit op het vlak van nitraat en bestrijdingsmiddelen, zoals die vastliggen in Europese regelgeving en in nationale afspraken (Bestuursovereenkomst nitraat in grondwaterbeschermingsgebieden, Toekomstvisie gewasbescherming 2030).

Maar er is meer nodig...

Vewin wijst er ook op dat het hier niet bij kan blijven, omdat de opgave voor schoon water veel breder is. Alle doelen van de Kaderrichtlijn Water moeten in 2027 worden gehaald. Daar hoort ook bij een daadkrachtige aanpak van andere bedreigingen, zoals opkomende stoffen en medicijnresten. Hierbij kan de voorgestelde gebiedsgerichte aanpak van de opgaven ten aanzien van natuurherstel, klimaat en water helpen. De aangekondigde stevige aanpak van milieurisico's en het daarbij betrekken van het rapport van de commissie Van Aartsen over Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving worden ook door Vewin verwelkomd.

Actiepunten

- Scherp het Nationaal Waterplan, de stroomgebiedbeheerplannen en het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn aan, monitor de uitvoering en voeg zo nodig extra maatregelen toe;
- Zorg dat alle overheden bescherming en verbetering van de kwaliteit van bronnen voor drinkwater prioriteit geven in hun water- en omgevingsplannen. Agendeer dat waterkwaliteit stevig wordt meegenomen in de aanpalende transitie van sectoren zoals landbouw en farmacie;
- Voorkom vervuiling en zet consequent in op aanpak bij de bron. 'Wat er niet in zit, hoeft er ook niet uitgehaald te worden.' Extra inspanning is nodig om de kwaliteit van bronnen voor drinkwater te verbeteren, zodat deze aan de normen voldoet en zodat er op termijn minder zuiveringsinspanning nodig is. Want dat is internationaal de afspraak;
- Pak PFAS met voorrang aan. De drinkwatersector vindt dat stoffen zoals PFAS in het geheel niet thuishoren in het milieu of in de bronnen voor drinkwater, grond- en oppervlaktewater. Vewin pleit voor een nationaal en Europees totaalverbod van PFAS omdat ze slecht afbreken en daardoor lang in het milieu aanwezig blijven. Het Rijk, andere overheden en bedrijven hebben hier allemaal een verantwoordelijkheid in;
- Neem de in de Internationale Rijncommissie afgesproken 30% vermindering van microverontreinigingen in de Rijn als voorbeeld voor de Maas;
- Zorg voor een verbetering in de uitvoering van het waterkwaliteitsbeleid door waterkwaliteitsdoelen duidelijker te koppelen aan de uitvoeringscyclus, door kennis en capaciteit bij uitvoeringsorganisaties te vergroten, en door in te zetten op betere samenwerking tussen bevoegde gezagen op nationaal en regionaal/lokaal niveau.

Bescherm bronnen en infrastructuur drinkwater

Het coalitieakkoord kondigt vernieuwde deltabeslissingen aan voor een waterveilig land met voldoende zoetwater en een toekomstbestendige inrichting. Water en bodem worden sturend bij ruimtelijke planvorming en de watertoets krijgt een meer dwingend karakter. Vewin steunt deze inzet.

Ook energietransitie, klimaatadaptatie en het verminderen van hittestress in stedelijk gebied zijn belangrijke aandachtspunten in het coalitieakkoord. Dit verlangt veel nieuwe infrastructuur voor energiesystemen en warmtetransport. Ruimtelijke ingrepen hiervoor kunnen impact hebben op drinkwaterinfrastructuur en leveringszekerheid, maar ook op de kwaliteit van drinkwaterbronnen en daarmee de volksgezondheid, zeker wanneer deze effecten in de planvormingsfase onvoldoende worden meegewogen.

Actiepunten

- Bescherm de beschikbare bronnen van water voor de drinkwatervoorziening en de drinkwaterinfrastructuur en reserveer tijdig ruimte voor nieuwe bronnen. Dit is nodig om de groeiende bevolking en economie van drinkwater te kunnen blijven voorzien, gerelateerd aan de woningbouwopgaven en de toenemende druk op de (ondergrondse) ruimte als gevolg van bijvoorbeeld de energietransitie;
- Laat waterbeschikbaarheid de besluitvorming over de ruimtelijke inrichting van ons land langjarig sturen;
- Houd water beter vast. Dat kan heel goed in functiecombinaties van beschermde gebieden voor de drinkwatervoorziening met bijvoorbeeld natuur of recreatie;
- Maak goede afspraken met de buurlanden over de waterverdeling en kwaliteit van de aanvoer van Rijn en Maas;
- Agendeer bewust gebruik van (drink)water en zet in op het stimuleren van duurzame waterbesparende technieken en innovaties gericht op het verlagen van het gemiddelde gebruik, het beter vasthouden en hergebruiken van (regen) water én het vermijden van de 'waterspits' om piekbelasting af te vlakken.

Geen btw op kraanwater

Het coalitieakkoord kondigt aan te onderzoeken of op termijn de btw op groente en fruit naar 0% kan worden verlaagd. Kraanwater moet volgens Vewin in de btw op dezelfde manier worden behandeld. Dat past bij de inzet van de nieuwe coalitie op preventie en een gezonde levensstijl. Regelmatig drinken van kraanwater hoort daarbij. Drinkwaterbedrijven dragen daaraan bij met openbare drinkwatertappunten op bijvoorbeeld scholen, in recreatiegebieden, stations en in de openbare ruimte.

Actiepunt

- Schaf de btw op kraanwater – net als die op groente en fruit – af.

‘VERSTERK SAMENWERKING EN INFORMATIEDELING OP HET GEBIED VAN CYBERSECURITY’

Meer aandacht voor cybersecurity

Bescherming van vitale sectoren tegen digitale dreigingen staat hoog op de agenda in het coalitieakkoord. Vewin ondersteunt het sneller en makkelijker delen van informatie over digitale kwetsbaarheden. Op basis daarvan kunnen bedrijven gerichte (tegen)maatregelen treffen. Het landschap bij (dreigende) cybercrises is momenteel versnipperd en het is niet helder wie de coördinatie voert. Vewin onderschrijft daarom het belang van de in het coalitieakkoord genoemde ‘centraal gecoördineerde structurele samenwerking’ tussen onder andere het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC), overheden en bedrijven.

Actiepunt

- Versterk de samenwerking en informatiedeling op het vlak van cybersecurity.

‘HERIJK REGELGEVING EN VERGROOT DE FINANCIERINGSRUIMTE VOOR DRINKWATERBEDRIJVEN’

Grote investeringen nodig

Drinkwaterbedrijven werken actief aan een betere inrichting van het watersysteem. Zij investeren in buffers en diversificatie van bronnen, dragen bij aan de noodzakelijke transitie van drinkwatergebruik en beschermen onze bronnen. De nieuwe opgaven en de vervanging van ondergrondse infrastructuur vragen een forse toename van investeringen, tot zo'n 60% in de komende jaren. Maar die investeringen dreigen vanwege de bestaande regelgeving onhaalbaar te worden. Het kost veel drinkwaterbedrijven steeds meer moeite hun investeringen te financieren. Drinkwaterbedrijven worden afhankelijker van externe financiering, terwijl eisen van financiers steeds strenger worden.

Actiepunt

- Onderzoek een fundamentele herijking van de regelgeving die de financieringsruimte van de drinkwaterbedrijven verzekert in het licht van de groeiende investeringsopgaven.

Zorgplicht

‘Dwingende reden van groot openbaar belang’

Zorgplicht duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening in de praktijk

Alle overheden in Nederland – Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen – hebben een zorgplicht voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Over de reikwijdte hiervan zijn in de praktijk veel vragen. Hoe werkt deze zorgplicht in de praktijk? Na de Gemeenteraadsverkiezingen staan veel nieuwe raadsleden en wethouders voor deze vraag. Drie wethouders – van Zwijndrecht, Horst aan de Maas en Voerendaal – laten zien hoe de zorgplicht drinkwater door de gemeente in de praktijk vorm krijgt.

Artikel 2 van de Drinkwaterwet legt de zogenoemde zorgplicht vast: 'Bestuursorganen dragen zorg voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Bij de uitoefening van bevoegdheden en toepassing van wettelijke voorschriften door bestuursorganen geldt de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening als een dwingende reden van groot openbaar belang.'

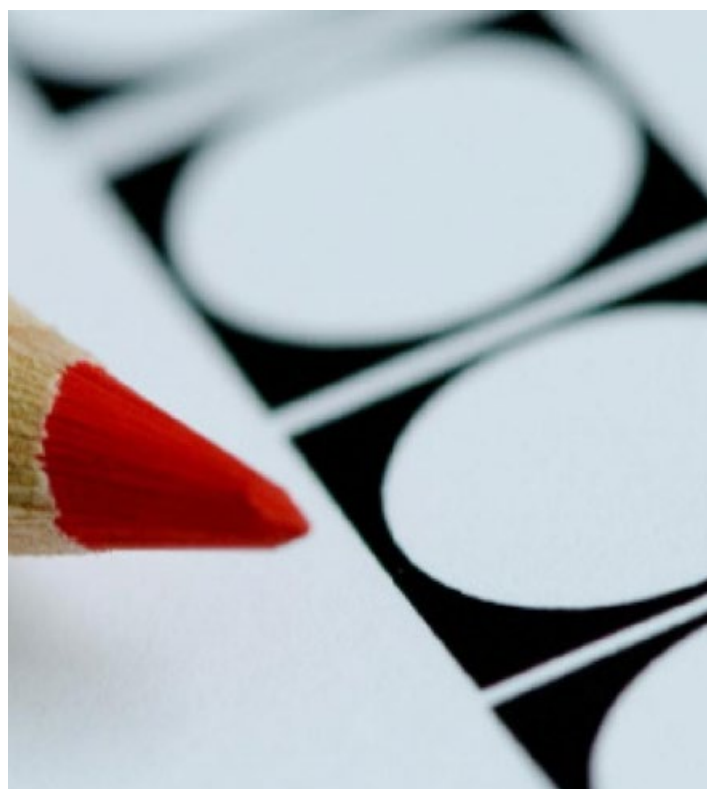
Voor een goede invulling van deze zorgplicht is het essentieel dat overheden bij het opstellen van plannen, visies en programma's vroegtijdig het drinkwaterbelang meenemen en daarbij ook de drinkwaterbedrijven betrekken.

Reikwijdte verduidelijken

In de praktijk zijn er vragen over de toepassingsbreedte van de zorgplicht. Daarom is in de Beleidsnota Drinkwater vastgelegd dat het Rijk deze reikwijdte verder verduidelijkt, in aanvulling op de handreiking die het RIVM in 2018 heeft opgesteld voor drinkwaterbedrijven en overheden. In 2022 gaat het ministerie van IenW, samen met de partners uit de waterketen, aan de slag met deze verduidelijking.

Gemeenteraadsverkiezingen

Voor Vewin is dat – samen met de gemeenteraadsverkiezingen van medio maart – aanleiding om nader te kijken naar de invulling van de zorgplicht op gemeentelijk niveau. Hoe werken de gemeenten samen met onder andere de drinkwaterbedrijven om te zorgen voor de continuïteit van de drinkwatervoorziening? Hoe zorgen gemeenten ervoor dat de bronnen beschermd worden en de kwaliteit van het drinkwater kan worden gewaarborgd? En hoe maakt men afwegingen tussen drinkwater en andere belangen, zoals die van de landbouw, de industrie of de mijnbouw?

Zorgplicht Drinkwater – wat betekent dit voor u?

Het RIVM heeft in 2018 een leidraad gepubliceerd voor iedereen die zich bezighoudt met ruimtelijke ordening, water of milieu. Hierin wordt aangegeven dat de Drinkwaterwet bewust niet precies vastlegt wat bij de zorgplicht van de verschillende partijen wordt verwacht. Naast meer concrete wettelijke voorschriften kunnen overheden zelf kiezen op welke manier zij invulling geven aan de zorgplicht voor drinkwaterbronnen en voor de drinkwaterinfrastructuur. Ze hebben hierbij de keuze uit verschillende instrumenten.

Regels en de uitwerking daarvan in vergunningsvoorschriften zijn een voor de hand liggend instrument, omdat er getoetst kan worden aan concrete voorschriften. Maar dit is beperkt tot situaties waarvoor regels zijn opgenomen. De zorgplicht is bedoeld als uitgangspunt bij het formuleren van beleid, maar ook voor situaties waarbij regels ontbreken.

De zorgplicht krijgt vorm en inhoud door expliciet afwegingen te maken en gemotiveerd te kiezen voor een meer of minder vergaande invulling. Die afweging kan plaatsvinden in de ruimtelijke ordening, het waterbeheer, in het milieu-, landbouw-, energie- en mijnbouwbeleid en het beleid voor stoffen en producten.

De landelijke, regionale en lokale overheid heeft vooral met het ruimtelijk instrumentarium veel mogelijkheden om invulling te geven aan de zorgplicht. De omgevingsvisie, het omgevings- of bestemmingsplan, de vergunningverlening en de handhaving bieden opeenvolgend formulering, uitwerking en uitvoering van beleid waarin overheden hun afwegingen kunnen motiveren en de zorgplicht kunnen concretiseren.

In het algemeen geldt: 'Hoe eerder in de beleidscyclus de zorgplicht concreet wordt gemaakt, des te beter dit beleid kan worden uitgewerkt en uitgevoerd'. Er is dus veel beoordelingsvrijheid over de toepassing van de zorgplicht in een concrete situatie. Dit is gedaan om maatwerk mogelijk te maken, aldus het RIVM.

Ook de preventieladder uit de Beleidsnota Drinkwater biedt een kader om de beleidsuitgangspunten te vertalen naar concreet beleid. De preventieladder is bedoeld om een betere afweging mogelijk te maken van maatregelen ter bescherming van bronnen. Hiermee wordt stapsgewijs tot een keuze van maatregelen gekomen, van preventie, via aanpak aan de bron en beheersen/interceptie tot extra zuivering.

Uiteindelijk moet elke overheid dus haar eigen keuzes maken, waarbij ten minste expliciet wordt vastgelegd wat duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening in het betrokken gebied concreet inhoudt. Daarbij draagt vroegtijdig overleg met belanghebbenden en stakeholders bij aan een zorgvuldige belangenafweging en goede onderbouwing van een besluit.

Zorgplicht

Gemeente Zwijndrecht

'Oasen helpt ons bij de energietransitie'

Wethouder Jacqueline van Dongen heeft in haar gemeente Zwijndrecht een brede portefeuille, waar onder andere openbare ruimte, natuur & recreatie, energie en duurzaamheid & milieu deel van uitmaken. *Welke rol ziet zij voor de gemeente bij de zorgplicht voor drinkwater?*

Van Dongen: 'Altijd voldoende en lekker drinkwater lijkt in ons land zo vanzelfsprekend, maar dat is het niet. Ook als gemeente moet je continu de zorg voor de drinkwatervoorziening in het oog houden. Het wordt steeds drukker in ons kleine landje, zowel boven als onder de grond. Zeker ook in een dichtbebouwde omgeving zoals Zwijndrecht grotendeels is. Dat betekent dat belangen van verschillende partijen elkaar al snel raken en daar moet je als gemeente dus goed opletten.'

Gebiedsgerichte oplossingen

'Dat betekent dat je bij elke verandering of ingreep in de openbare ruimte moet checken: 'Raakt dit op enige manier onze drinkwatervoorziening?'. De 'watertoets', zoals dit heet, staat in Zwijndrecht goed op de agenda. In de praktijk betekent dat vooral dat je alle stakeholders in de openbare ruimte kent en dat je tijdig met elkaar spreekt. Dat wordt steeds belangrijker, vooral ook omdat straks on-

der de nieuwe Omgevingswet meer gebiedsgerichte, integrale oplossingen nodig zijn voor vraagstukken op het gebied van energie, water, natuur, wonen en recreatie.'

Drinkwaterproductielocatie

In Zwijndrecht bevindt zich pompstation De Elzengors van drinkwaterbedrijf Oasen. Dit vitale onderdeel van de drinkwatervoorziening levert jaarlijks 3,9 miljoen m³ drinkwater in dit gebied. De verwachting is dat de vraag naar drinkwater door nieuwbouw en verdichting in bestaande wijken de komende jaren zal stijgen: Oasen sorteert hierop nu al voor.

Nieuwe aardgasvrije woonwijk

Van Dongen: 'Wij hebben een project om 1.000 woningen in de wijk Walburg van het gas te halen en waren hiervoor op zoek naar alternatieve warmtebronnen. Oasen ziet de behoefte aan extra

drinkwater vanwege de groeiende vraag. Ze hebben in Zwijndrecht een ongebruikte vergunning en willen de winning van grondwater en productie weer opstarten. Beide partijen hebben dus een ambitie die ruimtelijk inpassing vraagt.'

Alternatief voor geothermie

Oasen ziet de noodzaak voor alternatieve warmtesystemen voor woningbouw. Vaak wordt daarbij al snel gekozen voor warmtepomp-systemen met bodemwarmte als bron. Rondom grondwaterbeschermingsgebieden bevindt zich meestal een boringsvrije zone, om zo het grondwater dat wordt gebruikt voor de openbare drinkwatervoorziening, te beschermen. Dit is ook het geval in Zwijndrecht. Een alternatief voor warmtepomp-systemen met bodemwater is dus interessant voor Oasen, omdat dit de druk op het gebruik van de ondergrond kan verminderen.

Thermische energie uit oppervlaktewater

Van Dongen: 'We zijn van plan om samen met onze energiepartner HVC de wijk Walburg te voorzien van stadsverwarming via een warmtenet op basis van TEO: thermische energie uit oppervlaktewater. Zo'n systeem heeft forse ondergrondse buizen voor aanvoer en retour, dus dat moet nauwkeurig worden afgestemd met alle andere bedrijven en organisaties die kabels en leidingen in de ondergrond hebben. Met name de drinkwaterleidingen wil je vanwege het risico van opwarming niet te dicht bij de warmteleidingen leggen – en ook trouwens niet vlak onder een asfaltweg. We hadden

hierover dus vanuit onze zorgplicht al in een vroeg planstadium contact met Oasen.'

Warmte uit drinkwaterinstallatie

'Voor de TEO is een installatie nodig bij de rivier om het water in te laden. Oasen heeft toen aangeboden om op haar terrein te gaan kijken naar mogelijkheden om warmte te leveren voor de nieuwe woningen. HVC en Oasen onderzoeken op dit moment of de TEO gebouwd kan worden op de locatie bij Oasen. Beide bedrijven kijken daarbij of ze hun productieprocessen op elkaar kunnen afstemmen, waardoor eventueel warmte ook uit het drinkwaterproces gehaald kan worden (TED).'

Kritische massa

'We beginnen met het aansluiten van 1.000 bestaande woningen van twee woningbouwverenigingen. Met de investeringen van deze woningcorporaties krijgt het project de benodigde massa om de businesscase en daarmee de totale financiering rond te krijgen. Daarna gaan we openbare gebouwen en de particuliere woningen in de wijk aansluiten. Oasen helpt er door deze samenwerking aan mee dat wij als gemeente onze doelstellingen op het gebied van klimaat en energietransitie halen. Daar ben ik heel blij mee!'

Hoe ziet u de rol van de gemeente bij de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening, en gaat de Omgevingswet hierin nog verandering brengen?

Van Dongen: 'Het gaat volgens mij vooral om bewustwording bij alle betrokken stakeholders: ervoor zorgen dat bij iedereen het belang van een goede drinkwatervoorziening helder voor ogen staat. Drinkwater is volksgezondheid: je kunt je in onze maatschappij geen lange onderbrekingen van de waterlevering veroorloven. Dus dat moet je op alle mogelijke manieren borgen. Dat doen de drinkwaterbedrijven in hun bedrijfsvoering en hun processen, en dat doen bestuurders zoals de gemeenten door aan de voorkant goed na te denken over hoe ze de drinkwatervoorziening veilig kunnen stellen.'

'SAMEN DE GOEDE DINGEN DOEN'

Van Dongen: 'Ik denk dat de invoering van de Omgevingswet hier niet veel gevolgen voor zal hebben. Of het moet zijn dat we nóg meer dan voorheen het drinkwaterbelang vanaf het begin van plannen en projecten in de openbare ruimte meenemen en meewegen. De Omgevingswet gaat ons handvatten geven om de zaken integraler aan te pakken, met alle stakeholders in een vroegtijdig stadium aan tafel. Het sectorale denken is voorbij! Daarbij mogen we niet vergeten om dingen die goed zijn, ook goed te houden. Niet alles hoeft altijd te veranderen: zuinig zijn op de zaken die je hebt, kan ook goed beleid zijn. Zeker als het om drinkwater gaat!'

'Er liggen flinke opgaven op het gebied van energie, klimaat, water, stikstof en woningbouw. Dat gaat alleen lukken als je samen optrekt en samen slimme oplossingen bedenkt. Ik ben daarbij minder van de lijn 'Gaan wij erover?' en meer van 'We gaan er – samen – voor!' Dan kun je mooie dingen ontwikkelen en de goede dingen doen, zoals we nu met HVC en Oasen maar weer laten zien.'

Jacqueline van Dongen, wethouder gemeente Zwijndrecht.

Een afkoppel- en vergroeningsproject om water te infiltreren in de wijk.

Zorgplicht

Gemeente Horst aan de Maas

'Zorgplicht drinkwater concreet gemaakt in omgevingsvisie'

Eric Beurskens heeft als wethouder in de Limburgse gemeente Horst aan de Maas onder andere openbare ruimte, water en vergunningen in zijn portefeuille. *Hoe beoordeelt hij de zorgplicht voor drinkwater uit de Drinkwaterwet voor de gemeente?*

Beurskens: 'Laat ik vooropstellen dat het belang van voldoende en schoon (drink)water niet genoeg kan worden benadrukt. Zonder water is er geen leven mogelijk en de gemeente speelt een belangrijke rol op het gebied van het lokale watermanagement, samen natuurlijk met partners zoals het Rijk, de provincie, het waterschap en het drinkwaterbedrijf. Wij moeten ervoor zorgen dat onze inwoners kunnen beschikken over voldoende en schoon drinkwater, dat er voldoende water is voor de landbouw en het bedrijfsleven, dat het afvalwater kan worden afgevoerd en gezuiverd, en dat iedereen droge voeten houdt. Een complex geheel!'

Altijd een watertoets

'In het verleden kreeg water misschien niet altijd de bestuurlijke aandacht die het verdient, maar in Horst aan de Maas is dat inmiddels heel anders. Als gemeente doen wij bij elk plan dat de openbare ruimte raakt, vooraf een watertoets, waarbij we alle aspecten van water meenemen, kwalitatief én kwantitatief. We combineren dat zoveel mogelijk met de andere grote opgaven van dit moment: klimaatverandering, energietransitie en woningbouw.'

Grondwaterwinning beschermen

'Horst aan de Maas is een plattelandsgemeente met 45.000 inwoners, gelegen aan de westoever van de Maas in Noord-Limburg, tussen Venlo en Venray. De bodem bestaat vooral uit zand of veen, wat specifieke problemen meebrengt voor de landbouw, de waterhuishouding en de waterwinning. Eind vorige eeuw zijn de beken in dit gebied door de ruilverkaveling rechtgetrokken om overtollig water zo snel mogelijk af te voeren.'

'In onze gemeente bevindt zich een grondwaterbeschermingsgebied waar WML grondwater wint voor de drinkwatervoorziening. Het gaat hier om water dat ondergronds afstroomt van de Peel richting de Maas. Uiteraard zijn we daar en in de gebieden eromheen erg streng op zaken als het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het vervoer van gevaarlijke stoffen. Daarnaast besteden we – samen met het waterschap en lokale boeren – veel aandacht aan het vernatten van terreinen. Plannen die invloed zouden kunnen hebben op het water, stemmen we altijd aan de voorkant af met het waterschap en WML.'

Brede samenwerking, integrale aanpak

'In een kleine organisatie zoals de gemeente Horst aan de Maas is vaak maar een beperkt aantal personen belast met de onderwerpen riolering en water. Tegenwoordig zijn dit zulke complexe onderwerpen die nauw samenhangen met andere grote vraagstukken, dat je daar in je eentje niet meer uitkomt. Daarom zijn wij al in 2014 gaan samenwerken met zeven andere Limburgse gemeenten, in het Waterpanel. Inmiddels is dit uitgegroeid tot een Limburg-brede samenwerking van vijftien gemeenten, de provincie, het waterschap en drinkwaterbedrijf WML. Samen zoeken we de oplossingen voor watervraagstukken vooral in de samenhang met thema's zoals klimaatverandering en energietransitie.'

Project Waterklaar

'Dit heeft geleid tot het initiatief Waterklaar, waarin we ons richten tot inwoners, bedrijven en instellingen in ons gebied. Met voorlichting en concrete acties proberen we begrip en draagvlak te kweken voor het belang van water. Dat doen we aan de hand van de thema's waterkwaliteit, droogte, hittestress en wateroverlast. Als kleinere gemeente sta je dicht bij de burger en kun je makkelijk het gesprek aangaan. En dat doen we dus ook!'

Afkoppeling en infiltratie

'Onze gemeente zet bijvoorbeeld sterk in op afkoppeling en infiltratie van regenwater. Hiermee ontlasten wij het riool en de afvalwaterzuivering en vullen we tegelijkertijd de grondwatervoorraden aan. Dit laatste is belangrijk voor droge perioden, wanneer er voldoende grondwater moet zijn voor de drinkwatervoorziening en voor de landbouw. Uiteraard is bij de keuze voor afkoppeling vooraf samen met WML bekeken welke gevolgen dat voor de drinkwaterwinning kan hebben.'

'Horst aan de Maas is een groeigemeente: de oorspronkelijk zestien kernen groeien steeds meer aan elkaar en vóór 2025 willen wij 1.000 nieuwe woningen bouwen. Dat heeft gevolgen voor de drinkwatervoorziening en het waterbeheer. Daarom zetten wij ook bij deze opgave sterk in op afkoppeling van hemelwater en infiltratie.'

Draagvlak en betrokkenheid

'We proberen onze inwoners en de bedrijven te betrekken bij dit onderwerp door het gesprek met ze aan te gaan, maar ook door in de openbare ruimte te laten zien wat er gebeurt rondom water. Er

Eric Beurskens, wethouder gemeente Horst aan de Maas.

'BIJ ELK RUIMTELIJK PLAN VÓÓRAF EEN WATERTOETS'

zijn inmiddels wijkteams van inwoners die langs de deuren gaan om mensen te informeren over het afkoppelen van hemelwater en vergroenen van hun woonomgeving. Met ondernemers spreken wij als gemeente bijvoorbeeld over het 'waterproof' inrichten van hun bedrijfsterrein. Ook hebben we een e-mailnieuwsbrief #WijGaanGroen, met nieuwtjes, tips en trucs.'

Inrichting openbare ruimte

'In onze grootste kern, Horst, is onlangs een oud ziekenhuis ontwikkeld tot een multifunctioneel gemeenschapsgebouw, 't Gasthoës. In de openbare ruimte daaromheen hebben wij een soort showcase gemaakt van alles wat je kunt doen om waterproblemen aan te pakken en hittestress tegen te gaan. Dat gaat van meer ruimte voor water en speciale beplanting tot water-vasthoudende bestrating en andere slimme oplossingen.'

Verandert de invoering van de Omgevingswet de aanpak van de zorgplicht voor drinkwater binnen uw gemeente?

Beurskens: 'Zoals gezegd staat water bij ons al bovenaan en dat zal niet veranderen door de Omgevingswet. Tegelijkertijd is dit een uitgelezen kans om zaken integraal aan te pakken: door de combinatie van water met de klimaat- en energieopgaven, kunnen we flinke stappen maken. In onze gemeentelijke omgevingsvisie hebben we water en klimaat prominent benoemd en nemen we – meer dan voorheen – de natuurlijke en geologische situatie in ons gebied als basis. We zijn net begonnen met het opstellen van de eerste omgevingsplannen op basis van deze nieuwe omgevingsvisie. In die plannen zul je gaan zien dat ontwikkelingen in de toekomst meer de natuurlijke ondergrond zullen volgen. Dus geen woningbouw op een plek waar je geen drinkwater kunt leveren of waar er elk jaar wateroverlast is. En minder landbouw op plekken waar je elk jaar last hebt van droogte en veel moet beregenen met opgepompt grondwater.'

Wat wilt u andere overheden meegeven?

Beurskens: 'Er ligt nog een flinke opgave die minder te maken heeft met klimaat en energie: de vervanging van verouderde riool- en waterleidingstelsels. Dit is een enorme klus, die veel tijd, energie en geld gaat kosten. Daarom is ook samenwerking tussen gemeenten onderling en met waterschappen en drinkwaterbedrijven zo belangrijk, omdat je samen nu eenmaal sterker staat en meer kunt doen. Tegelijkertijd is deze operatie zó omvangrijk dat je als gemeente de verschillende werkzaamheden niet altijd kunt coördineren, met alle nadelige gevolgen voor bewoners van dien. Ik zou op dit vlak graag over meer bindende instrumenten willen beschikken.'

'Daarnaast ook een oproep aan het Rijk: bij een langetermijnvisie hoort ook de langetermijnzorg voor voldoende middelen. We zien helaas te vaak dat de financiering van langjarige projecten een speelbal is van de waan van de dag of van de kabinetsperiode. Daar mag wat mij betreft wel verandering in komen.'

Grondwaterbeschermingsgebied Craubeek.

Zorgplicht

Gemeente Voerendaal

‘Zorgplicht geldt ook richting komende generaties’

Wethouder Pierre Verbraak van de gemeente Voerendaal woont letterlijk om de hoek bij pompstation Craubeek van drinkwaterbedrijf WML, in een grondwaterbeschermingsgebied. *Hoe gaat hij om met de gemeentelijke zorgplicht voor het drinkwater?*

Verbraak: ‘Ons Limburgs drinkwater is veilig én lekker. Dat willen we graag zo houden, ook voor de generaties die na ons komen. Daarom is het belangrijk dat we zorgvuldig met ons grondwater omgaan. Drinkwater is een zaak van lange termijn. In Limburg wordt ongeveer 75% van het drinkwater gewonnen uit grondwater, ook in onze gemeente. Ons pompstation staat op de plek van een oude bron, die in de Romeinse tijd al werd gebruikt voor drinkwater. De gemeente Voerendaal heeft dus een lange historie in verantwoordelijkheid voor ‘onze’ bron. Er is hier geen discussie over ‘Zijn wij daar wel van?’: het gaat puur over ‘Hoe krijgen we de veiligheid van ons drinkwater geborgd!’. Dat maakt het debat een stuk makkelijker. Tegelijkertijd is de drinkwaterwinning kwetsbaar en moet je echt goed opletten!’

Pierre Verbraak, wethouder gemeente Voerendaal.

Waterwinning Craubeek

De drinkwaterwinning Craubeek ligt bij het dorp Klimmen in de gemeente Voerendaal. De drinkwaterwinning heeft een vergunning voor 3,5 miljoen m³ per jaar en wint grondwater uit het kalksteen van het eerste watervoerende pakket. Craubeek is een kwetsbare winning. Het grondwater wordt met een uv-filter en beluchting behandeld in onthardingsproductiebedrijf De Beitel bij Heerlen, waarna het wordt onthard en gefilterd.

Omgevingsverordening

Om vervuiling van het grondwater te voorkomen heeft de provincie Limburg waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones aangewezen die extra bescherming nodig hebben. In de Omgevingsverordening Limburg is opgenomen welke gebieden dit zijn en welke regels er gelden.

Verbraak: 'Alle activiteiten boven en in de grond kunnen invloed hebben op ons grondwater. We willen geen gevaarlijke stoffen in ons drinkwater. Daarom zijn in de waterwingebieden of de grondwaterbeschermingsgebieden en in het gebied van de boringsvrije zones bepaalde activiteiten verboden. Ook in 'ons' waterwingebied gelden de strengste regels. Een vervuiling in dit gebied bereikt binnen twee maanden de grondwaterput en daarmee de bron van ons drinkwater. Daarom zijn er regels, zoals verboden op het dumpen van afval, het gebruik van bestrijdingsmiddelen, de aanleg van warmte/koude-systemen, dieper dan 3 meter graven, grindpalen aanleggen of een boorput maken. Dit stemmen we zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau af met WML.'

Rol gebiedsdossiers

Rondom een waterwingebied ligt ter bescherming een grondwaterbeschermingsgebied. Ook hier gelden extra milieuregels om het grondwater te beschermen tegen vervuiling. De samen met alle stakeholders opgestelde gebiedsdossiers geven een beeld van de problemen en risico's rondom de drinkwaterwinningen, die een duurzame veiligstelling van de drinkwaterwinning in de weg kunnen staan. Het gebiedsdossier biedt inzicht in de mate waarin doelen (mogelijk) niet worden gehaald en daarmee in de restopgave voor de betrokken partijen om de winning duurzaam veilig te stellen.

Hoe ziet u de rol van de gemeente bij het duurzaam veiligstellen van de drinkwatervoorziening?

Verbraak: 'Persoonlijk en als wethouder heb ik drinkwater heel hoog op de agenda staan. Samen met de andere gemeenten van Samenwerkingsverband Parkstad heeft Voerendaal, mét Waterschap Limburg en drinkwaterbedrijf WML, gebiedsdossiers en een uitvoeringsprogramma gemaakt, onder regie van de provincie. Deze dossiers geven aan welke maatregelen nodig zijn en wie deze het beste kan uitvoeren. Dit is vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma Gebiedsdossiers Limburg 2018. De gemeente Voerendaal heeft het waterwingebied en het grondwaterbeschermingsgebied met bijbehorende regels uit de Omgevingsverordening opgenomen in de bestemmingsplannen.'

Aandachtspunten gebiedsdossiers

Verbraak: 'Als wethouder van een kleine gemeente vind ik dit best een ingewikkeld onderwerp. We hebben de afgelopen jaren de gebiedsdossiers door een extern bureau langs onze plannen voor ruimtelijke ordening laten leggen. Er bleken geen knelpunten, wel enkele aandachtspunten. Zo hebben wij een flinke en groeiende klimaatopgave op het gebied van droogte, hittestress, wateroverlast en drinkwater. Ik zou graag als gemeente in een gebiedsgerichte aanpak een koppeling maken tussen onze klimaatopgave en het veiligstellen van de drinkwatervoorziening in de toekomst. We werken op dat gebied ook nauw samen met andere Limburgse waterketenpartners in project Waterklaar.'

Contact aan de voorkant

'Wij hadden enige tijd geleden vanuit Waterklaar het plan om in onze regenwaterriolen grindkoffers aan te brengen, waardoor het water de bodem in kan trekken om de grondwatervoorraad aan te vullen. Dit hebben we tevoren met WML besproken en daar bleken veel haken en ogen aan te zitten, vanwege de mogelijke vervuiling van dat water. Dan zie je dus meteen de meerwaarde van elkaar kennen en elkaar aan de voorkant weten te vinden.'

Gebiedsgerichte integrale aanpak

'WML heeft in ons gebied bovenstrooms van het waterwinningsgebied gronden aangekocht. Deze investering is bedoeld om de landbouw daar anders te kunnen invullen – minder intensief – en daarmee de bron beter te beschermen. Daarmee ontstaat ook een prachtig natuurgebied, met schrale graslanden. Zo'n gebiedsgericht project zou ik graag samen gaan doen, met WML, het waterschap en andere gemeenten. Wij zijn momenteel al in gesprek met deze waterketenpartners om te onderzoeken wat we samen in een integrale, gebiedsgerichte aanpak voor elkaar kunnen krijgen in het licht van de diverse opgaven.'

'Er ligt in de openbare ruimte veel op het bordje van de gemeenten. Wij hebben in Limburg steeds meer te maken met droogte op de hogere plateaus en wateroverlast in de beekdalen. De aanvulling van de grondwatervoorraden staat onder druk en er ligt een natuurontwikkelingsvraag. Daarnaast zijn er nog een stikstofopgave en de energie- en landbouwtransitie. En er is groot onderhoud nodig van riolen en waterleidingen. Daar is ongetwijfeld een efficiëncyslag te maken door gezamenlijk op te trekken. Samen een duurzaam toekomstplan maken en investeringen bundelen kan grote voordelen hebben.'

Concrete voorbeelden

'Vorig jaar hebben wij een wateroverlastproject gedraaid voor het waterschap, waarbij de gemeente Voerendaal de projectleider leverde. Ik hoop dat de drinkwaterbedrijven eenzelfde beweging willen maken. Er zijn raakvlakken en samenwerkingsmogelijkheden genoeg, met win-winkansen voor iedereen. Uiteindelijk willen we allemaal de goede dingen doen voor onze inwoners, dat is onze basale taak als overheden. Dat mag van mij ook verder gaan dan de minimumeisen uit de Omgevingswet of het draaiboek van de provincie. Volgens mij mogen we die ruimte best pakken.'

Pomstation Craubeek.

‘WATERVEILIGHEID KOPPELEN AAN WATERKWANTITEIT, NATUURONTWIKKELING EN VASTLEGGEN VAN CO₂’

‘Onlangs hebben we in de stroombaan van een watergang in de buurt een bosje aangeplant, met als doel om bij eventuele overstroming het wassende water af te remmen. Die bomen zorgen tegelijkertijd voor vasthouden van water en infiltratie ervan in de bodem. Zo koppelen we dus waterveiligheid aan waterkwantiteit, natuurontwikkeling en het vastleggen van CO₂.’

‘Een ander concreet voorbeeld is een project dat de Universiteit van Wageningen onlangs met Europese subsidie in Voerendaal heeft uitgevoerd. De aanleiding was een onderzoek naar de mogelijkheden van agroforestry. Een van de ideeën is dat de landbouw teruggaat naar kleinere akkers tussen speciaal aangeplante houtopstanden of een gecombineerde bomen/noten-teelt met daaronder andere gewassen, waardoor de grond minder snel uitdroogt of wordt uitgeput. Dat past goed in het gecompartmenteerde Limburgse landschap, ondersteunt de landbouwtransitie en zorgt voor het vasthouden van water.’

Verwacht u veel veranderingen door de invoering van de Omgevingswet?

Verbraak: ‘Aan de ene kant niet. De Omgevingswet stuurt op samenwerking en daar zijn wij al volop mee bezig. De gemeente blijft met de andere stakeholders werken aan het beschermen van het grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening. Bijvoorbeeld door samen met WML en de provincie te communiceren met bewoners en bedrijven in grondwaterbeschermingsgebieden over specifieke activiteiten.’

‘TWIJFELS BIJ DE OMGEVINGSWET’

‘Tegelijkertijd zie ik wel een risico in de ruimte voor het flexibel toepassen van regels, waarin de Omgevingswet voorziet. Ik vraag me af of de juridische bescherming van bovenliggende belangen, zoals de drinkwatervoorziening, dan voldoende gewaarborgd is. Dat soort langetermijnbelangen verdienen volgens mij gewoon een stevige en duidelijke regel: ‘Geen tankstation in een waterwinningsgebied!’. Einde discussie!’

‘Drinkwatervoorziening is een zaak van de lange termijn. Ik denk dat het belangrijk is dat we met z’n allen minder naar de korte termijn kijken en meer nadenken over wat we achterlaten voor de generaties na ons. ‘Vanwege de onvoorspelbaarheid van de toekomst, moet je naar de toekomst toe zoveel mogelijk mogelijkheden openhouden’, luidde het devies van mijn oude hoogleraar Bosbouw, Jan Sevenster, en gelijk had hij! Mijn oproep: ‘Maak wat langjarige bescherming nodig heeft, geen onderdeel van het politieke debat: zet dat veilig!’’

Waterbeeld

De circulaire waterwijk van de toekomst

Het project SUPERLOCAL is de eerste circulaire wijk van Europa. Een gebiedsontwikkelingsproject waarbij sociale waarden belangrijk zijn en materialen, grondstoffen, water en energie worden hergebruikt.

Binnen dit project werken WML, HEEMwonen, gemeente Kerkrade en Waterschapsbedrijf Limburg samen aan een slimme waterkringloop voor 130 Limburgse huishoudens. De waterkringloop vangt hemelwater op, hier wordt lokaal drinkwater van gemaakt. In de woningen bevinden zich verschillende innovaties waardoor bewoners water besparen en het afvalwater gescheiden wordt afgevoerd. Lokaal wordt het afvalwater schoongemaakt en worden er meststoffen en energie uitgethaald.

wml

Vlnr: Fahid Minhas (VVD), Laura Bromet (GL), Reinier van den Berg (gespreksleider), Jelle Hannema (Vitens) en Rob van Dongen (Brabant Water).

Toekomst van ons drinkwater

Op woensdag 2 februari 2022 organiseerde Vewin in de Rode Olifant aan het Haagse Malieveld een online talkshow over de toekomst van ons drinkwater. Aan de hand van drie thema's spraken Tweede Kamerleden en vertegenwoordigers van de drinkwatersector over de uitdagingen waar de drinkwaterbedrijven in de praktijk tegenaan lopen, over het kabinetsbeleid op deze gebieden en over noodzakelijke acties. Dit gebeurde aan de hand van drie thema's: waterkwaliteit, waterkwantiteit en 'Toekomst van ons drinkwater'.

Waterkwaliteit: 'KRW-doelen móéten worden gehaald'

In de eerste gespreksronde vroeg tafelvoorzitter Reinier van den Berg gespreksdeelnemers Tjeerd de Groot (D66), Eva van Esch (PvdD), Leo Hendriks (WMD) en Wim Drossaert (Dunea) te reageren op de stelling:

'Waterkwaliteit moet hoger op de agenda; als we niet oppassen, is dit over een paar jaar het nieuwe stikstofprobleem.'

De Groot: 'Waterkwaliteit moet inderdaad véél hoger op de agenda, de vrijblijvendheid is weg nu. We moeten voorkomen dat het niet halen van de KRW-doelen in 2027 eenzelfde soort gevolg gaat krijgen als het stikstofprobleem: het hele land op slot. Mede daarom is water in het regeerakkoord benoemd als belangrijk aandachtspunt, naast natuur en stikstof.'

Op de vraag of de KRW-doelen in 2027 gehaald kunnen worden met alleen het maken van afspraken, reageerde Van Esch: 'Dat zou voldoende moeten zijn, maar in het verleden zagen we natuurlijk dat er al snel werd gezegd: 'We gaan het toch niet halen, laten we de doelen maar alvast bijstellen'. De PvdD hoopt dat het de regering nu menens is, maar we moeten het eerst zien. Wij willen de doelen per se halen. Niet uit angst voor het 'op slot gaan' van het land, maar vanuit het belang voor goede natuur en schoon water, dat is de kern.'

De Groot: 'Het probleem is groot en groeit nog steeds. Er is te lang te weinig aandacht voor het belang van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater geweest. Ik hoop dat dat nu verandert.'

DROSSAERT: 'TRANSPARANTIE
OVER LOZINGSVERGUNNINGEN
MOET GROTER'

De drinkwaterbedrijven moeten een steeds grotere inspanning leveren om het water te zuiveren: wie betaalt dat?

Drossaert: 'Wij en andere drinkwaterbedrijven moeten inderdaad steeds meer investeren in nieuwe zuiveringen en technieken. Het zou mooi zijn als de vervuiler betaalt, maar in de praktijk zijn wij dat, en daarmee de watergebruiker. Dunea maakt drinkwater van Maaswater, maar wij weten vaak niet wat er allemaal in die rivier wordt geloosd. Dat is bizar, want in Nederland en België zijn 7 miljoen mensen afhankelijk van Maaswater voor hun drinkwater. Ik pleit dus voor transparantie over de lozingsvergunningen die worden afgegeven aan bedrijven.'

HENDRIKS: 'NÚ MAATREGELEN
NEMEN VOOR DE WATER-
KWALITEIT OVER 30, 40 JAAR'

Hendriks: 'WMD heeft inmiddels 10 miljoen euro geïnvesteerd in een extra zuivering om bentazon uit ons grondwater te zuiveren op onze productielocatie Noordbargeres. Die installatie is nog niet eens klaar en we detecteren alweer een nieuwe vervuulende stof, EDTA, die met de bestaande zuiveringstechnieken niet kan worden verwijderd. Dat betekent voor ons dus wéér een nieuwe investering... Het is nu echt zaak maatregelen te nemen voor de waterkwaliteit over 30, 40 jaar!'

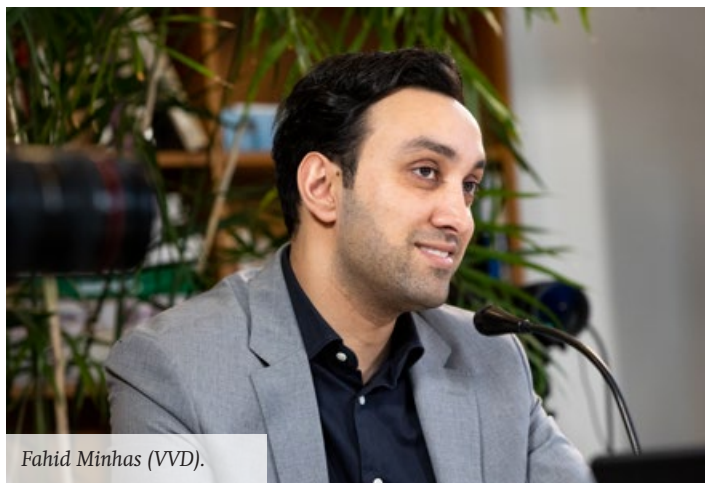
De Groot: 'De bronnen voor drinkwater moeten schoner, daarom heeft D66 een voorstel gedaan om de landbouw te verduurzamen: minder chemie, meer biologie.'

Van Esch: 'Zowel industrie als landbouw heeft wat ons betreft veel te veel ruimte. Chemelot in Limburg mag jaarlijks 14 ton microplastics in de Maas lozen. En een paar kilometer stroomafwaarts mogen de drinkwaterbedrijven die er dan weer uit zuiveren om drinkwater te produceren... Zo'n lozing moet je echt verbieden!'

DE GROOT: 'MINDER VRIJBLIJVENDHEID IN NATUUR- EN WATERBELEID'

De Groot: 'We zien – ook bij het natuurbeleid – te veel vrijblijvendheid door de decentralisering. Wij pleiten voor meer centrale sturing en dat gaat in het nieuwe regeerakkoord aangepakt worden. De Omgevingswet biedt voldoende handvatten om de KRW-doelen te behalen, door resultaatsverplichtingen mee te geven aan de provincies, via de gebiedsplannen en het Nationaal Programma Landelijk Gebied.'

VAN ESCH: 'NEEM DE VERANTWOORDELIJKHEID VANUIT DE LANDELIJKE POLITIEK!'

Waterkwantiteit: 'Nu investeren en water leidend maken – voor generaties na ons'

In de tweede gespreksronde wisselden Fahid Minhas (VVD), Laura Bromet (GroenLinks), Jelle Hannema (Vitens) en Rob van Dongen (Brabant Water) onder andere van gedachten over de stelling:

'Bij de voorwaarden van de nieuwe coalitie voor de grote nieuwbouwopgaven – publieke voorzieningen, (OV-)infrastructuur en natuurbescherming – hoort óók de verzekering van de openbare drinkwatervoorziening.'

Bromet: 'Dit vind ik echt een 'no-brainer': natuurlijk moet water worden meegewogen bij alle beslissingen op het gebied van ruimtelijke ordening en nieuwbouw. Maar gebeurt het ook in de praktijk? Ik denk van niet. Wij Nederlanders nemen voldoende water als te vanzelfsprekend. We zijn erg goed in het snel afvoeren van water, maar door de klimaatverandering wordt zoet water steeds schaarser en zullen we er zuiniger mee moeten omgaan.'

MINHAS: 'VOLDOENDE RUIJME RESERVEREN VOOR WATER'

Minhas: 'Het is onze taak om ervoor te zorgen dat iedereen in Nederland kan beschikken over voldoende schoon water. Maar we vinden water inderdaad iets te vanzelfsprekend. Door de klimaatverandering en de daardoor essentiële energietransitie zie je het belang van water toenemen. En ook het besef dat we er voldoende ruimte voor moeten inruimen, bijvoorbeeld in samenhang met locaties voor geothermie.'

Van Dongen: 'Zoet water wordt schaars en we moeten heel zuinig omgaan met de bestaande grondwaterbronnen en de langetermijnreserves in de diepere bodem. Op zich is geothermie een prima alternatieve bron van energie, maar als je daarmee de drinkwaterwinning in gevaar brengt, ben je niet goed bezig. Wij pleiten ervoor om bij ruimtelijke keuzes vroegtijdig met elkaar aan tafel te gaan zitten, waarbij het waterbelang expliciet wordt meegenomen in de afwegingen.'

Rob van Dongen (Brabant Water).

VAN DONGEN: 'VROEGTIJDIG AAN TAFEL ÉN WATER- BELANG MEENEMEN'

Minhas: 'De oproep is duidelijk en wat mij betreft worden bodem en water leidend bij ruimtelijke ordening, zoals ook vastgelegd in het regeerakkoord.'

Kamerlid Bromet vroeg zich af tegen welke problemen de drinkwaterbedrijven nog meer oplopen, bijvoorbeeld door de landbouw of het onttrekken van grondwater door particulieren, en of hier niet meer centrale regie nodig is: 'Want in situaties van schaarste worden keuzes al snel politiek.'

Laura Bromet (GL).

BROMET: 'ZUINIGER OMGAAN MET WATER, LANGER VASTHOUDEN'

Hannema: 'In lange droge perioden zitten wij in Oost-Nederland óp en óver onze limieten. We lurken allemaal aan hetzelfde systeem: landbouw, natuur, industrie en drinkwatervoorziening strijden dan om hetzelfde schaarse grondwater. Steeds meer partijen gaan zelf putten slaan en we moeten meer grip op deze kleine onttrekkingen krijgen. Dan zou het goed zijn als er op een overkoepelend niveau meer regie zou zijn: we moeten in samenhang kijken hoe we met het watersysteem omgaan.'

Minhas: 'De rijksoverheid kan ook niet alles regelen. Mijn oproep is dat de drinkwaterbedrijven dit – en ook de problematiek van deze kleine onttrekkingen – agenderen bij de gemeenten en provincies in hun werkgebieden.'

Bromet: 'We kunnen sturen met regelgeving of belastingheffing. Nu is het zo dat je korting op de prijs krijgt, als je méér water gebruikt. Dat zou andersom moeten zijn, als prikkel om er zuiniger mee om te gaan. Sowieso vind ik dat drinkwater in Nederland te goedkoop is: de prijs weerspiegelt niet de grote waarde die het heeft.'

Jelle Hannema (Vitens).

HANNEMA: 'MEER RUIMTE NODIG VOOR INVESTERINGEN'

Hannema: 'Om ook in de toekomst voor alle toepassingen voldoende schoon water te kunnen produceren, zijn grote investeringen nodig. We moeten onze capaciteit uitbreiden wegens groei van de bevolking en de economie, we moeten oude leidingen vervangen, zuiveringen uitbreiden om nieuwe verontreinigingen te zuiveren en innoveren om de duurzaamheidsdoelen te halen. Maar door wetgeving is er een plafond aan het eigen vermogen dat we kunnen opbouwen om deze investeringen te financieren, de WACC. Wij pleiten er echt voor dat de drinkwaterbedrijven hier snel en structureel voldoende financiële ruimte voor krijgen.'

VAN DER VELDEN: 'WATER MOET DE TOETS ZIJN'

Toekomst van ons drinkwater: Waterakkoord en watertransitie

In de laatste gespreksronde praatten Peter van der Velden (Vewin), Wim Drossaert (Dunea), Laura Bromet (GroenLinks) en Fahid Minhas (VVD) over de toekomst van ons drinkwater. Maar eerst reageerden ze op de stelling:

'Goed drinkwater, 24/7 uit de kraan, lijkt vanzelfsprekend, maar is het niet. Daar is juist extra inzet voor nodig, óók van het nieuwe kabinet!'

Van der Velden: 'Volgens het regeerakkoord heeft deze regering het belang van water voldoende hoog op de agenda. Dat moet ook, want de urgentie is hoog. Water loopt als een blauwe draad door onze samenleving: de mensen, maar ook de natuur, de landbouw en de industrie kunnen niet zonder water. Wij pleiten daarom ook voor een Nationaal Waterakkoord, waarbij water leidend moet worden gemaakt bij de ruimtelijke ordening. Water vasthouden moet daarin een belangrijke plek krijgen.'

'Haal alle betrokken partijen aan tafel, bespreek de concrete opgaven en kom tot actie, om te komen tot een robuust zoetwatersysteem, om problemen voor volgende generaties te voorkomen.'

MINHAS: 'HET BEHALEN VAN DE KRW-DOELEN MOET ONS DOEL ZIJN'

Minhas: 'Een Nationaal Waterakkoord is een interessante gedachte, ik herken veel van de geschetste problematiek. Ik zie ook de deadline van KRW op ons afkomen en dat moet ons doel zijn. De ambities van het coalitieakkoord komen nu samen met de actualisering van

Peter van der Velden (Vewin).

de Nationale Omgevingsvisie: water wordt leidend bij ruimtelijke ordening. De urgentie is duidelijk, de problematiek is ook breder dan alleen water, er is geld beschikbaar: we kunnen aan de slag.'

Van der Velden: 'Als er een ambitie is om 1 miljoen woningen te bouwen, moet je integraal kijken naar de positie van water, om problemen in de toekomst te voorkomen. Wij pleiten voor een breder perspectief op het thema 'water', mét een heldere actielijn. Water moet de toets zijn. Op dit moment zien wij daar nog weinig van terug in de politiek.'

DROSSAERT: 'NATIONAAL WATERAKKOORD KAN LOKALE OVERHEDEN HELPEN'

Drossaert: 'Er zijn de afgelopen jaren veel bevoegdheden gedecentraliseerd en daardoor ligt er veel op het bordje van regionale en lokale overheden. Hun belangenafwegingen worden steeds ingewikkelder en daarbij zouden de kaders van een Nationaal Waterakkoord kunnen helpen.'

Minhas: 'Ik herken de kaders en de versnippering. Daarom ben ik blij dat we nu een minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening hebben. Ik heb hem onlangs in de Kamer gevraagd hoe hij de KRW gaat betrekken bij de herziening van de Nationale

Omgevingsvisie en wie de regie neemt als we water en bodem leidend willen maken bij gebiedsontwikkeling. Binnenkort krijgen wij antwoord van hem en ik verwacht dat er dan duidelijkheid ontstaat, want dat is hard nodig voor dit soort grote problemen.'

Van der Velden: 'Ons water stroomt door het hele land en is de verbindende factor tussen de grote actuele opgaven: klimaat, energie, natuur, ruimtelijke ordening en woningbouw. Dat vraagt om centrale regie, vasthoudendheid én doorpakken! Dat is de oproep die wij doen aan de politiek.'

Bromet: 'Er gebeurt nu inderdaad te weinig. Iedereen is voor schoon water, maar zodra je bijvoorbeeld over de invloed van de landbouw of de industrie wilt praten, wordt de discussie politiek en betreft iedereen de schuttersputjes. Wat ons betreft, neem je als overheid elke beslissing in het licht van je doelen. We weten wat de opgaven zijn en waar we naartoe willen: daar moeten we nu naar gaan handelen!'

BROMET: 'DE DOELEN ZIJN HELDER, NU TIJD VOOR ACTIE'

Ze besluit: 'De stikstofuitspraak is een eerste waarschuwing geweest, maar er zitten ook boetes uit Brussel aan te komen voor het niet-naleven van de KRW-regels. We moeten echt gaan zorgen voor een schoner milieu, voor onszelf en de generaties na ons.'

Vitens

‘Inzetten op wat alleen wij als sector kunnen oplossen’

Elke druppel duurzaam. Onder die vlag lanceerde drinkwaterbedrijf Vitens in 2021 de nieuwe strategie tot 2030, waarin duurzaamheid een hoofdrol speelt. ‘Om onze doelen te halen, moeten we als sector misschien wel radicaal andere keuzes maken.’

Joost Bouten, duurzaamheidsmanager Vitens.

De looptijd van de nieuwe strategie is aanzienlijk langer dan de gebruikelijke drie jaar voor strategische plannen. 'Zo kunnen we beter aansluiten bij maatschappelijke vraagstukken waarmee wij als drinkwaterbedrijf, maar ook als werkgever en natuurbeheerder te maken hebben', aldus Joost Bouten, duurzaamheidsmanager bij de afdeling Business Development van Vitens. 'Bijvoorbeeld rondom de energietransitie, stikstofdepositie en klimaatverandering. Dat zijn uitdagingen die vragen om daadkracht en snelheid, en tegelijkertijd om een langetermijnvisie. We gaan nu mee in het ritme van onder meer de nationale klimaatdoelen en de stikstofaanpak.'

Positieve impact

De strategie is gericht op een duurzaam drinkwatersysteem met positieve impact op mens en natuur. Daarbinnen rust verduurzaming op drie pijlers: leefomgeving, circulaire economie en energie/klimaat. Bouten: 'Onze activiteiten in en rond onze waterwinnings- en productieterrains hebben effect op de leefomgeving. Denk aan bodemkwaliteit en biodiversiteit. Aan de circulaire economie dragen we onder andere bij met reststromen uit de drinkwaterproductie: zo worden kalk, humuszuur en ijzerslib hoogwaardig hergebruikt in toepassingen voor duurzame landbouw en natuurherstel.'

'Ondertussen zijn we steeds kritischer op materialen en grondstoffen die we zelf gebruiken, onder meer in onze installaties. Hetzelfde geldt voor ons energieverbruik. We pakken ons vastgoed en wagenpark aan, maar nemen ook maatregelen om onze energiebehoefte in het proces van water oppompen, zuiveren en distribueren terug te dringen.'

Versnellen door innovatie

Op elke pijler heeft Vitens net als andere drinkwaterbedrijven al stappen gezet, maar er is nog veel vooruitgang te boeken. Om te versnellen is innovatie op alle fronten broodnodig, vindt Bouten.

'Wij kunnen als drinkwatersector het verschil maken door onze unieke verantwoordelijkheid te nemen. Door in te zetten op dat wat alleen wij kunnen oplossen. Als het gaat om de reductie van broeikasgassen, kunnen wij bijvoorbeeld iets doen aan het methaan dat op een aantal locaties vrijkomt bij drinkwaterwinning. Door dit af te vangen, voorkomen we uitstoot. Bovendien kunnen we het gas omzetten in stroom voor eigen gebruik. Deze methode is al enkele jaren operationeel bij ons productiebedrijf Spannenburg en wordt nu uitgebreid naar een aantal kleinere productielocaties.'

Alle effecten in beeld

Om tot effectieve innovaties en maatregelen te komen, is Vitens bezig de eigen impact nauwkeurig te meten en in kaart te brengen. 'Wil je de juiste afwegingen maken tussen verschillende scenario's, dan moeten alle effecten transparant zijn', zegt Bouten. 'Wat als we bijvoorbeeld oppervlaktewater uit de IJssel halen om een wingebied op de hoge zandgronden te sluiten? Of voorgezuiverd rioolwater infiltreren om grondwater op peil te houden? Wat betekent dat dan voor het leefgebied, maar ook financieel en qua materiaal- en energieverbruik?'

'Om het waterecosysteem toekomstbestendig te ontwikkelen, zijn deze inzichten en afwegingen cruciaal. Zo kun je ook kijken naar de infrastructuur: houden we vast aan pvc-leidingen uit primaire grondstoffen, zodat we 100% zeker weten dat kwaliteitsnormen worden gehaald, of maken we gerecycled materiaal bespreekbaar als alternatief? Zo moeten we het hele systeem opnieuw bekijken. We komen er niet met alleen verbeteren wat we al goed kunnen. Het is belangrijk óók lef te tonen, te experimenteren en ervoor open te staan om dingen misschien radicaal anders te gaan doen. Daarover gaan we graag het gesprek aan met de sector.'

Het werkbezoek vond plaats op de locatie Heemskerk van het drinkwaterbedrijf PWN. Minhas werd verwelkomd door de sectordirecteur drinkwaterdistributie van PWN, Patrick Franken. Tijdens een rondleiding op de productielocatie werd de praktijk van de drinkwaterproductie uitgelegd. PWN lichtte de uitdagingen, waarvoor de drinkwatervoorziening in Noord-Holland zich gesteld ziet, en de mogelijke oplossingsrichtingen toe.

Watertransitie

Hans de Groene en Arjen Frenzt van Vewin presenteerden de agenda van de drinkwatersector. Daarnaast kwamen de wensen van Vewin bij de nadere uitwerking van het regeerakkoord aan de orde. De actuele Haagse dossiers zijn besproken, met als 'blauwe' draad de vraagstukken in de ruimtelijke ordening – zoals de woningbouwopgave – in relatie tot de watertransitie, en het belang van goed en gezond drinkwater voor nu en later.

Het Waterpaspoort van...

Naam: Derk Boswijk

Leeftijd: 32

Functie: Tweede Kamerlid CDA

Aantal glazen kraanwater per dag:

minstens acht glazen.

Op het gebied van water ben ik trots op:

het feit dat wij als Nederlanders voor een groot deel onder de zeespiegel leven en daar het meest welvarende stukje wereld van hebben kunnen maken.

Ik heb iets met water omdat:

ik mijn hele leven in een waterrijke omgeving woon. Aan drie kanten van onze tuin wonen we met ons gezin aan het water, waar we afwisselend schaatsen, zwemmen, vissen en varen.

Mijn speerpunt voor het waterbeleid is:

water als leidend principe.

Als ik aan water denk, dan:

denk ik aan de dijkdoorbraak in Wilnis, waar ik toen vlak ónder de desbetreffende dijk woonde.

Achterspiegel

Oproep aan het nieuwe kabinet

Het nieuwe coalitieakkoord toont ambitie op de vlakken van beschikbaarheid van zoetwater, van ruimtelijke planvorming gestuurd door water en van waterkwaliteit. Vewin ziet het coalitieakkoord als een goede basis. Maar er is meer nodig.

Vewin roept het nieuwe kabinet bij de uitwerking van het coalitieakkoord op tot het volgende:

- Zet in op een Nationaal Waterakkoord, dat de zoetwaterbeschikbaarheid robuust maakt voor klimaat en waarbij álle partijen aan tafel zitten, dus bijvoorbeeld ook natuur, landbouw en het bedrijfsleven.
- Verbeter de waterkwaliteit: dit vraagt meer dan aanpak van de landbouw. Het Nationaal Water Plan, de stroomgebiedbeheerplannen en het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn moeten scherper: actieve monitoring en bijsturing zijn nodig.
- Bescherm de beschikbare drinkwaterbronnen en drinkwaterinfrastructuur. Reserveer tijdig ruimte voor nieuwe bronnen.
- Herijk de regelgeving fundamenteel om de drinkwatersector voldoende financieringsruimte te bieden voor de groeiende investeringsopgaven.
- Schaf de btw op kraanwater af, net als die op groente en fruit.
- Versterk de samenwerking en informatiedeling op het vlak van cybersecurity.

